

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky a logopedie

**Podpora rozvoje lexikálně – sémantické
jazykové roviny u dětí předškolního věku**

Bakalářská práce

Autor práce: Jana Křípalová

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika-intervence

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Petra Bendová, Ph.D.

Oponent bakalářské práce: PhDr. Lenka Neubauerová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Jana Křípalová
Studium:	P16P0202
Studijní program:	B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor:	Speciální pedagogika - intervence
Název bakalářské práce:	Podpora rozvoje lexikálně - sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku
Název bakalářské práce AJ:	Supporting the development of lexical - semantic language level of pre - school children

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá podporou rozvoje lexikálně - sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku. Cílem teoreticky orientované části bakalářské práce je charakterizovat dítě předškolního věku, komplexně popsat vývoj řeči dětí předškolního věku, podrobněji charakterizovat vady řeči na úrovni lexikálně - sémantické roviny jazyka. Cílem empiricky orientované části bakalářské práce je vytvořit a ověřit materiál k podpoře lexikálně - sémantické jazykové roviny. Z metodologického hlediska bude využito metody pozorování. The thesis deals with the development of lexical-semantic language level of pre-school children. The aim of the theoretically oriented part of the bachelor thesis is to characterize pre-school child, to fully describe the development of pre-school children's speech, to more closely characterize speech defects at the level of lexical-semantic level of language. The aim of the empirically oriented part of the thesis is to create and validate material for support the lexical - semantic language plane. From the methodological point of view will be used observation methods.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let. Brno: Computer Press, 2007. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0. KLENKOVÁ, Jiřina, Barbora BOČKOVÁ a Ilona BYTEŠNÍKOVÁ. Kapitoly pro studenty logopedie: text k distančnímu vzdělávání. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-229-1. KUTÁLKOVÁ, Dana. Budu správně mluvit: chodíme na logopedii. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3687-7. KUTÁLKOVÁ, Dana. Vývoj dětské řeči krok za krokem. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-1026-9. NEUBAUER, Karel. Logopedie. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-098-1. ŠKODOVÁ, Eva a Ivan JEDLIČKA. Klinická logopedie. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-546-6.

Garantující pracoviště:	Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Petra Bendová, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Lenka Neubauerová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	5.4.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne .....

Jana Křípalová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Petře Bendové, Ph.D., za její odborné vedení, podporu a rady při jejím zpracování. Dále bych chtěla poděkovat zástupkyni ředitele školy pro MŠ za umožnění testování v zařízení, a také pedagogům za poskytnutí času a prostoru pro práci s dětmi. Nesmím zapomenout na poděkování rodičům dětí, kteří dali souhlas k stimulaci jejich dítěte, a samotným dětem za spolupráci. V neposlední řadě bych také chtěla poděkovat své rodině za psychickou pomoc a podporu při zpracování bakalářské práce.

Anotace

KŘÍPALOVÁ, J. *Podpora rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 106 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá podporou rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku.

Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly. První kapitola zahrnuje charakteristiku dítěte předškolního věku. Druhá kapitola se zabývá vývojem řeči z hlediska ontogeneze i fylogeneze. Více je zaměřená na specifika v ontogenezi vývoje řeči, konkrétně charakteristika jednotlivých období a jazykových rovin. Třetí kapitola poskytuje informace o kontextovém propojení termínů vztahující se k lexikálně – sémantické jazykové rovině. Poslední čtvrtá kapitola teoretické části bakalářské práce popisuje specifickou poruchu na úrovni lexikálně – sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku.

Empirická část zahrnuje dvě kapitoly. Pátá kapitola je založena na definování cílů, metodologii, specifík výzkumného šetření, specifík výzkumného vzorku a charakteristice vytvořeného obrázkového materiálu k rozvoji v lexikálně – sémantické jazykové roviny u předškolního dítěte. Šestá kapitoly se zabývá popisem vstupního, průběžného a závěrečného testování výzkumného vzorku.

Klíčová slova: lexikálně – sémantická jazyková rovina, rozvoj řeči, dítě, předškolní věk, slovní zásoba, slovo

Abstract

KŘÍPALOVÁ, J. *Supporting the development of lexical – semantic language level of pre – school children*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University Hradec Králové, 2019. 106 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with the development of lexical – semantic language level of pre – school children.

The theoretical part contains four chapters. The first chapter includes the characteristics of pre-school children. The second chapter deals with the development of speech in terms of ontogenesis and phylogeny. More it is focused on the specifics of ontogenesis of speech development, namely the characteristics of periods and language levels. The third chapter provides information about contextual linking of terms related to the lexical-semantic language level. The last fourth chapter of the theoretical part of the bachelor thesis describes a specific disorder at the level of lexical – semantic language level in pre-school children.

The empirical part includes two chapters. The fifth chapter is based on the definition of objectives, methodology, specifics of the research, the specifics of the research sample and the characteristics of the created picture material for development in the lexical - semantic language level of the preschool child. The sixth chapter deals with the description of the input, continuous and final testing of the research sample.

Key words: lexical – semantic language level, speech development, children, pre – school age, lexicon, word

Obsah

Úvod	9
1 Charakteristika předškolního období.....	11
1.1 Motorika, grafomotorika.....	11
1.2 Vývoj kognitivních schopností	13
1.3 Zrakové vnímání a paměť	14
1.4 Sluchové vnímání a paměť	15
1.5 Základní matematické představy	15
1.6 Socializace	16
1.7 Hra	17
1.8 Řeč	18
2 Vývoj řeči	19
2.1 Fylogenetický vývoj	19
2.2 Ontogenetický vývoj.....	20
2.2.1 Přípravná stádia	20
2.2.2 Stádia vlastního vývoje řeči.....	22
2.2.3 Jazykové roviny	24
3 Kontextové propojení termínů vztahující se k lexikálně – sémantické jazykové rovině	28
3.1 Slovo (lexém).....	28
3.2 Slovní zásoba (lexikon)	29
3.2.1 Rozsah slovní zásoby	29
3.2.2 Vztah slovníku a gramatiky	30
3.2.3 Podpora slovní zásoby	31
3.2.4 Diagnostika slovní zásoby	32
3.3 Pojem	33

3.2.1	Egocentrická řeč (vnitřní řeč)	33
4	Poruchy na úrovni lexikálně – sémantické jazykové roviny	34
4.1	Vývojová dysfázie	34
4.1.1	Etiologie	34
4.1.2	Symptomatologie.....	35
4.1.3	Diagnostika.....	36
4.1.4	Terapie	37
4.1.5	Prognóza	38
5	Podpora lexikálně – sémantické jazykové roviny v praxi	39
5.1	Definování cílů výzkumného šetření	39
5.2	Metodologie výzkumného šetření.....	39
5.3	Specifikace místa výzkumného šetření a výzkumného vzorku	40
5.3.1	Charakteristika průběhu realizace výzkumného šetření	42
5.4	Charakteristika materiálu	42
5.4.1	Charakteristiky jednotlivých témat.....	43
6	Průběh podpory rozvoje u dětí předškolního věku v lexikálně – sémantické jazykové rovině.....	62
6.1	Vstupní testování	62
6.2	Ověřovací část.....	68
6.3	Závěrečné testování	88
7	Zhodnocení naplnění cílů empirické části bakalářské práce a diskuze	95
	Závěr.....	98
	Seznam použité literatury	100
	Seznam grafických schémat	103
	Seznam příloh	106

Úvod

Tato bakalářská práce je zaměřená na podporu rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny u předškolních dětí, konkrétně je věnována slovní zásobě. Jedním z nejdůležitějších faktorů lidského života je komunikace, hovoříme o potřebě komunikovat. Vzájemnou komunikaci usnadňuje rozvinutá řeč a schopnost používat jazyk. Řeč je specifickou lidskou činností, prostřednictvím ní sdělujeme své pocity, přání a myšlenky. V dětském životě hraje zásadní roli celkový vývoj jedince, s kterým úzce souvisí rozvoj a obohacování jazykového projevu. Pro jeho celkový rozvoj je důležitá slovní zásoba, kterou si začíná osvojovat již od raného věku. Každý jedinec je individuální, tudíž i vývoj řeči je u každého jiný, řeč se vyvíjí postupně a nelze přeskakovat nebo urychlovat jednotlivá řečová stádia. První slova se objevují kolem prvního roku. K prudkému rozvoji slovní zásoby dochází v období kolem 3. roku. Slovní zásobu rozvíjíme po celý život, ale největší nárůst je právě v předškolním období dítěte. Dítě v předškolním věku si osvojuje základy klíčových kompetencí, které jsou předpokladem pro celoživotní vzdělávání. Dítě předškolního věku ztrácí roztomilost batolete, toto období je charakteristické nástupem do mateřské školy. Dítě je zde rozvíjeno ve všech složkách vývoje. Na rozvoj dítěte už nepůsobí jen jeho rodiče, sourozenci a nejbližší rodina, teď už na jeho rozvoji podílí pedagogové z mateřské školy a další vrstevníci s kterými navazuje každodenní kontakt. Hra představuje pro dítě přirozený způsob, jak poznávat svět. Prostřednictvím hry se dítě vyvíjí, jak psychicky, tělesně i sociálně. Hra je neodmyslitelnou součástí života dítěte, a proto je vhodným prostředkem pro jeho stimulaci.

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi základních kapitol, první čtyři kapitoly zahrnují teoretickou část, následující tři kapitoly jsou zaměřené na empirickou část. Teoretická část je založena na analýze dostupné literatury a jejím cílem je nastínění teoretických východisek. Hlavním cílem empirické části je podpora lexikálně – sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku, dále vytvoření souboru obrázkového materiálu k vybraným tématům a jejich následné ověření v praxi s úmyslem podpořit rozvoj slovní zásoby u dětí v mateřských školách.

V teoretické části je komplexně popsán vývoj dítěte předškolního věku v dílčích oblastech. Další kapitola je věnována vývoji řeči z hlediska fylogeneze a ontogeneze,

podrobněji bude charakterizován vlastní vývoj řeči a jazykové roviny. Dále jsou vymezeny základní pojmy související s lexikálně – sémantickou rovinou, konkrétně bude definována pojem, slovo a slovní zásoba. Okrajově je popsána diagnóza vývojová dysfázie, u které je jeden z hlavních symptomů, problémy na úrovni lexikálně – sémantické jazykové roviny.

Empirická část bakalářské práce je zaměřena na problematiku podpory rozvoje slovní zásoby u předškolních dětí za pomoci didaktických pomůcek. Tato část práce je založena na kvalitativním výzkumu, který je vypracován na základě pozorování a přímé práce s výzkumným vzorkem. V páté kapitole jsou definovány cíle, využívaná metodologie, charakteristika místa výzkumného šetření a výzkumného vzorku, a také charakteristika materiálu. Vytvořený soubor obrázků je využit jako podpůrný materiál k rozvoji slovní zásoby, a poté slouží k ověření jeho efektivity, pomoci sestaveného testovací materiálu.

V závěru práce je zhodnocen podpůrný obrázkový materiál pro rozvoj slovní zásoby a splněné cíle bakalářské práce.

1 Charakteristika předškolního období

Předškolní věk je charakterizováno jako období od 3 do 6–7 let. Dítě si vytváří diferenciaci stabilní pozici ve světě. Představitost mu pomáhá v objevování, jedná se o fázi fantazijního zpracování informací, a také intuitivního uvažování, které ještě nekontroluje pomocí logiky. Na komunikaci a uvažování má vliv přetrvávající egocentrismus, jedná se o představu, v které má určitou jistotu. Pro předškolní věk je charakteristické období iniciativy a období přípravy na život ve společnosti. Dítě se učí pravidla a řád, musí se naučit prosazovat svoje kvality a spolupracovat především s vrstevníky. Vágnerová (2005) Dle Allena a Marotze (2002) se dále rozvíjejí motorické schopnosti, rozvíjí se intelekt, projevuje se kreativita a fantazie, výrazně se rozšiřuje slovní zásoba a touží po vlastní nezávislosti, ale přitom potřebují vědět, že jim někdo pomůže, když to budou potřebovat. Matějček (2005) uvádí, že dítě vospívá ve všech oblastech vývoje, konkrétně v tělesné, pohybové, intelektové, citové i společenské. O předškolním věku mluvíme až do té doby, než dítě vstoupí do školy, tato fáze není určena pouze fyzickým věkem, ale také sociálním věkem. (Vágnerová, 2005) Šulová (2004, s. 66) uvádí, že: „*Dítě v tomto období vyroste průměrně o 5–7 cm, protáhnou se mu končetiny a vyvíjí se souměrnější proporce mezi tělem a hlavou. Průměrně přibere 2-3 kg ročně.*“

1.1 Motorika, grafomotorika

Oblast vývoje motoriky v předškolním věku má vliv na celkovou aktivitu. Dítě v oblasti motoriky dosahuje růstu kvality pohybové koordinace, jedná se o pohyby přesnější, účelnější a plynulejší. Dětské hry jsou často spojené s pohybem, toto období je typické k napodobování sportovních aktivit, dítě se učí základy bruslení, lyžování nebo jízdy na kole. Koordinace pohybů napomáhá k plné sebeobsluze, dítě předškolního věku se samostatně obléká a svléká, uklízí a skládá věci, zavazuje si tkaničku nebo pečuje o svou hygienu a vyprazdňování. (Šulová, 2004) Dítě předškolního věku dokáže jíst celým příborem. (Matějček, 2005) S rozvojem motoriky souvisí i rozvoj jemné motoriky, kdy si dítě rádo hraje s různými materiály, například s modelínou, knoflíky, kostkami, kamínky, korálky aj. Rozvíjí se i kresba, od spontánních čar až po kresbu postavy s detaily. (Šulová, 2004)

Mění se tělesná konstituce dítěte, jeho pohyby se zdokonalují, mluvíme o pohybech, které jsou účelné a závisí na vědomí. (Klenková, Kolbábková, 2003) Obratnost a tělesná

aktivita přispívá k začlenění do společenských aktivit s ostatními dětmi. Rychlost při různých činnostech ovlivňuje pohyblivost a přesnost pohybů. (Bednářová, Šmardová, 2011) Ve třech letech dítě chodí nahoru i dolů po schodech bez pomoci a střídá při tom nohy. Udrží rovnováhu na jedné noze, skáče na místě, umí jezdit na tříkolce, kope do míče, hází míč vrchem, ale nedokáže přesně zacílit místo. Čtyřleté dítě umí chodit v jedné přímce, leze po žebříku, dovádí na dětských prolézačkách a bezpečně zvládá překážky. Pětileté dítě dokáže chodit pozpátku, dokáže se dotknout rukou prstů u nohou a obratnější děti dokáží dělat kotrmelce, skákat přes švihadlo a jiné. Dítě zvládá chůzi po zvýšené ploše a přejde přes kladinu. (Allen, Marotz, 2002)

Jemná motorika se rozvíjí, a to především v drobném svalstvu prstů. (Klenková, Kolbábková, 2003) Určitá míra přesnosti a obratnosti v oblasti jemné motoriky, kdy děti pracují se stavebnicemi a zapojují se do pracovních činností. Na rozvoj jemné motorika má velký vliv hmat, který má význam v regulaci tělesného napětí a rozvoji komunikace. (Bednářová, Šmardová, 2011) Tříleté dítě staví věž z osmi a více kostek, obrací stránky v knize po jedné a rádo si hraje s modelínou. Dítě dokáže zapnout velký knoflík a zipy na oblečení. Ve čtyř letech staví věž z deseti a více kostek. Z modelíny vytváří jednoduché tvary. S větší přesností se trefuje kladívkem do kolíků a navléká větší korálky na provázek. Dítě dokáže stříhat nůžkami, ale zatím nepřesně. (Allen, Marotz, 2002)

U grafomotoriky je velmi důležité znát lateralitu dítěte. Ve třech letech už nedrží tužku celou dlaní, ale mezi ukazováčkem, prostředníčkem a palcem, tento úchop je nazýván špetkový. (Allen, Marotz, 2002) Pro oblast čtení a psaní je důležité znát lateralitu oka a ruky. Vyhraňuje se kolem čtvrtého roku, dítě začíná používat aktivnější a obratnější ruku přednostně. V oblasti grafomotorika se zaměřujeme na sledování kresby, zda její obsah, provedení, pracovní návyky odpovídají věku. Různorodost a náročnost spontánní kresby přibývá s věkem, objevují se grafomotorické prvky. Mezi třetím a čtvrtým rokem kreslí hlavonožce, mezi čtvrtým a pátým rokem nakreslí celou postavu a mezi pátým až šestým rokem v kresbě postavy přibývají detaily. (Bednářová, Šmardová, 2011) Ve čtyř letech napodobuje některé tvary. Pětileté dítě dokáže napodobit různé tvary písmen. (Allen, Marotz, 2002)

1.2 Vývoj kognitivních schopností

V období předškolní věku se dítě rozvíjí ve všech oblastech kognitivních schopností. Ze všech poznávací procesů je nejdůležitější vnímání, kterým získává dítě potřebné informace o světě. Šulová (2004, s. 68) ve své publikaci uvádí, že: „*Vnímání je globální, dítě vnímá celek jako souhrn jednotlivostí, kde zatím není schopno rozlišovat ani základní vztahy. Nechá se snadno upoutat výrazným detailem, zvláště má-li nějaký vztah k jeho aktuálnímu zájmu nebo potřebě.*“ Vnímání můžeme všemi smysly, ale také vnímáme prostor a čas. (Klenková, Kolbábková, 2003) U předškolního dítěte se časové vnímání rozvíjí pomalu, dítě upřednostňuje přítomnost. Uvědomuje si vnímání plynutí času na situacích, které se pravidelně střídají. Dítě začíná vnímat časovou posloupnost a časový sled situací. Percepce prostoru je stále nepřesná, dítě nejdříve chápe pojmy nahoře a dole, začíná používat předložkové vazby (na, do, v), orientuje se v okolí, a nakonec používá i pravolevou orientaci. (Bednářová, Šmardová, 2011) Rozvíjí se zrakové a sluchové vnímání, které bude podrobněji popsáno v následujících podkapitolách.

V předškolním období hovoříme převážně o bezděčné paměti, až kolem pátého roku se začíná rozvíjet záměrná paměť. U paměti si lépe fixují konkrétní jevy než slovní popis. Stále převažuje mechanická paměť a krátkodobá paměť, ale na konci tohoto předškolního období se rozvíjí paměť dlouhodobá. (Šulová, 2004)

U dítěte předškolního věku se ukončuje fáze symbolického a předpojmového myšlení, a proto nastupuje názorné intuitivní myšlení, které je charakteristické pro předoperační stádium. (Šulová, 2004) Pro dítě předškolního věku je typické upravování reality tak, aby to pro něj bylo srozumitelnější a přijatelnější. Pro myšlení je charakteristická útržkovitost, nekoordinovanost a nepropojenost, v tomto období chybí dítěti komplexní přístup. (Vágnerová, 2005) Šulová (2004, s.69) dále popisuje myšlení jako: „*antropomorfismus (tendence polidšťovat předměty), prezentismus (chápaní všeho ve vztahu k přítomnosti), fantazijní přístup (vliv fantazie převládá nad respektování logických skutečností), synkretismus (spřahování nelogických znaků).*“

V předškolním období jsou velmi bohaté a barvitě představy. Typické jsou dětské konfabulace, kdy dítě vyplňuje mezery mezi vnímanými jevy. Dítě je přesvědčené o jejich pravdivosti, není schopno rozlišit realitu od konfabulace. Důležitou roli zde sehrává

dospělí, který korekturuje reálný svět od jeho světa fantazie. Pro dítě jsou velmi důležité představy, lépe se přizpůsobí těžce přijatelné realitě. Pro toto období je typická decentrace, kdy se dítě seznamuje s existencí světa, která nezávisí na něm. (Šulová, 2004)

1.3 Zrakové vnímání a paměť

Kvalitní zraková percepce je nutná i pro řeč, neverbální informace tvoří větší část sdělení, konkrétně mimika, gesta, postoje a jiné. (Kutálková, 2011) Se zrakovými vjemy jsou spojena první slova, kdy si spojí slovo s předmětem. Zrak má velký význam na rozvoj řeči, protože zrakové podněty aktivují k vokalizaci, zrakem odezírá pohyby mluvidel. Zraková ostrost je ve třech letech přibližně 20/40 a v pěti letech je 20/20 podle Snellenových optotypů. Dobře rozvinuté je i binokulární vidění, které umožňuje vnímání prostoru. (Allen, Marotz, 2002) Pro předškolní věk je typické vnímání konkrétního obsahu, právě v tomto období je schopen přesněji vnímat tvary. U zrakového vnímání je charakteristické zaměření se na celek než na detaily, proto je důležité sledování zrakové analýzy a syntézy. Vliv na myšlení má přesnost a zapamatování si zrakově vnímaných předmětů. (Bednářová, Šmardová, 2011)

Tříleté dítě přiřadí a ukáže základní barvy, vyhledá známý předmět na obrázku. Co se týká zrakové diferenciacce rozliší výrazněji jiný obrázek v řadě. Je schopen poskládat obrázek ze dvou částí. Dítě ve čtyřech letech pojmenuje barvy. Dokáže vyhledat známý předmět na pozadí a rozlišit dva překrývající se předměty na obrázku. Ve zrakovém rozlišování je schopen najít jiný obrázek v řadě. Dítě je schopno poskládat obrázek z několika částí. V oblasti zrakové paměti si dokáže zapamatovat tři obrázky, a z nich pozná, který obrázek chybí. Pětileté dítě dokáže rozlišit odstíny barev. Je schopno sledovat linii mezi ostatními liniemi a vyhledá tvar na pozadí. Dítě odliší obrázek v řadě, které se liší horizontální nebo vertikální polohou, liší shodným nebo neshodným detailem ve dvojici obrázků nebo vyhledá dva shodné obrázky. V oblasti zrakové analýzy a syntézy složí tvar z několika částí na předlohu, podle předlohy doplní chybějící části obrázku. U zrakové paměti si dítě pamatuje tři obrázky ze šesti, pozná viděné obrázky a umístí obrázky na místo. Dítě ve věku pěti let jmenuje objekty zleva doprava a vyhledá daný první objekt ve skupině zleva doprava. (Bednářová, Šmardová, 2011) Právě koordinace očních pohybů ovlivňuje plynulé čtení. (Kutálková, 2011)

1.4 Sluchové vnímání a paměť

Sluch ovlivňuje rozvoj řeči. Je jeden z hlavních prostředků komunikace. V předškolním období dochází k diferenciaci zvuků a elementů řeči. Sluchová diferenciacie je důležitá při rozlišování výslovnosti jednotlivých hlásek, to má velký význam pro správné psaní a čtení. Dítě je schopno zaměřit pozornost na figuru a vyčlenit zvuky z pozadí. Zdokonaluje se i záměrné naslouchání, kdy je dítě schopné udržet pozornost na vyprávěný příběh, pohádku, básničku. Rozvíjí se sluchová analýza a syntéza slov. Dítě je schopné vnímat rytmus. Pomocí sluchové paměti dítě zachytí, zpracuje a uchová informace, které zachytí sluchem. (Bednářová, Šmardová, 2011)

Dítě ve třech letech je schopné lokalizovat směr zvuku. Zvládne zopakovat větu ze tří slov. Mezi třetím a čtvrtým rokem dítě pozná předměty podle zvuku. Čtyřleté dítě pozná písně podle melodie a zvládne naslouchat krátkého příběhu nebo pohádce. U sluchové diferenciaci čtyřleté dítě zvládá rozlišit slova s vizuálním podnětem na úrovni změny hlásky nebo samohlásky. Je schopné zopakovat tři nesouvisející slova a větu složenou ze čtyř slov. Dítě zvládá rozpočítadlo, roztleská slovo na slabiky, a také určí, zda jsou shodné dvě rytmicky krátké struktury. V sluchové diferenciaci je dítě ve věku pěti až šesti let schopné rozlišovat slova bez vizuálního podnětu až po rozlišování bezvýznamných slabik. V oblasti sluchové paměti dokáže zopakovat až pět nesouvisejících slov a zopakuje větu z více slov. Dítě je schopné určit počet slabik, počáteční hlásku i poslední hlásku ve slově. Napodobuje rytmus a rozliší dvě delší rytmické struktury, zda jsou stejné. (Bednářová, Šmardová, 2011)

1.5 Základní matematické představy

U předškolní dítěte je potřebné rozvinout matematické dovednosti, na které se podílí úroveň řeči. Potřebuje rozumět pojmům, které porovnávají, srovnávají nebo vytvářejí představy o množství. Na úroveň matematických schopností má dále vliv úroveň motoriky, rozumových schopností, prostorové vnímání, časové vnímání, zrakové a sluchové vnímání. Díky nim vytváří základ předčíselných představ. Osvojuje si pravidla porovnávání, kdy je něco stejné, méně nebo více. Dítě je schopné třídit podle vlastností, nejdříve podle barvy později podle velikosti a tvaru. Pomocí zraku rozlišuje detaily, polohy předměty a uvědomuje si části a celek. (Bednářová, Šmardová, 2011)

Tříleté dítě je schopné rozlišit velký a malý. Dítě ve třech letech je třídí podle druhu. Mezi třetím a čtvrtým rokem rozlišuje krátký a dlouhý, úzký a široký, prázdný a plný aj. Dítě dokáže vytvořit skupiny podle barvy a velikosti. Čtyřleté dítě je schopné řadit tři předměty podle velikosti. Mezi čtvrtým a pátým rokem seřadí a podle kritérií a pojmenuje je. Ve věku pěti let třídí podle tvaru a určuje, co do skupiny nepatří. Postupně se přidávají i více kritérií třídění. Pětileté dítě zvládne seřadit pět prvků podle velikosti. Porovnání se neustále zdokonaluje, mezi pátým a šestým rokem je dítě schopné porovnat o jeden více či méně předmětů. Dítě předškolního věku by mělo být schopno pracovat s množstvím o šesti. (Bednářová, Šmardová, 2011)

1.6 Socializace

Základní sociální skupinou je rodina. V předškolním věku probíhá socializace i mimo rodinu. Základy sociálního chování se učí v rodině. Osvojuje si komunikaci, vnímá projevy ostatních lidí, dokáže být empatický, řídí vlastní emoce a názory v kontaktu s jinými lidmi než pouze s rodiči. Pro dítě předškolního věku je důležité sociální učení, kdy si dítě upevňuje určitý způsob chování. Předškolní děti rádi napodobují rodiče ve všech směrech, mají je často za vzor. Na základě učení dítě přiměřeně reaguje na nové situace. Toto období nazýváme jako příprava na život ve společnosti. Nástup do předškolního zařízení vyžaduje určitou zralost a připravenost, kdy dítě je schopno se přizpůsobit cizímu prostředí a osvojit si další sociální dovednosti. Mateřská škola je novým prostředím, kam se musí dítě adaptovat. Dítě je schopné se zařadit do sociálních skupin, navazuje vztahy s vrstevníky, uspokojuje potřebu seberealizace a sebepotvrzení. To přispívá k sociálnímu osamostatňování. Dítě předškolního věku si osvojuje další role, kromě syna, sourozence, vnuka, získává roli vrstevníka, žáka mateřské školy a roli kamaráda. (Vágnerová, 2005) V tomto období má velký význam formování pohlavní identity, typický je zájem o vlastní pohlavní orgány i opačné. (Šulová, 2004) Děti předškolního věku mají potřebu zveličovat rozdíly mezi pohlaví, a proto upřednostňují vlastní pohlaví nad opačným. (Vágnerová, 2005)

Bacus (2004, s.14) ve své publikaci uvádí, že tříleté dítě je schopné: *„pokud to po dítěti vyžadujete, zvykne si říkat „prosím“; pozdrav „dobrý den“ neříká spontánně, ale často jen jako odezvu na pozdrav, který zaslechne. Ani „děkuji“ a „na shledanou“ dítě zdaleka neříká automaticky.“* Mezi třetím a čtvrtým rokem je dítě schopné odloučit se

od matky, projevuje zájem o vrstevníky, postupně dokáže ovládat své chování a respektovat děti. Také se učí chápat a dodržovat pravidla chování a jednání, dokáže projevit soucit a poprosit o pomoc. Mezi čtvrtým až pátým rokem rádo navazuje kamarádství, chová se jako ochránce vůči mladším dětem, dokáže projevit empatii a dodržuje základní pravidla slušného chování. Dítě se domluví s ostatními, spolupracuje a zapojuje se do aktivit ve skupině. Pochopí, když jiné dítě získá pozornost a počká, než na něj přijde řada a správně reaguje na pokyny autority. Mezi pátým až šestým rokem se vědomě projevuje zdvořilostním chováním, rozvíjí se smysl pro morálku, a poté začíná rozlišovat mezi hrou a úkolem. Dítě dodržuje pravidla a udržuje pořádek ve vlastních věcech, ale i ve společných prostorech. (Bednářová, Šmardová, 2011)

1.7 Hra

Předškolní období je také označováno jako období hry. S rozvojem motoriky a kognitivních schopností souvisí hra. Hry v tomto období Šulová rozděluje do čtyř skupin, jimiž jsou hry nepodmíněné reflexní – instinktivní, hry senzomotorické, hry intelektuální a hry kolektivní. (Šulová, 2004) Vágnerová (2005) popisuje dvě skupiny her, hra symbolická funguje jako prostředek k vyrovnání se s realitou a hra tematická, kdy dítě napodobuje budoucí role. Všechny stránky osobnosti dítěte rozvíjí právě hra.

Klímová, Opravilová a Šťastná (1968, s.71) popisují, že „zvláštní význam mají hry didaktické. Které jsou důležité pro získávání poznatků o vlastnostech věcí a materiálů i k procvičování praktických činností a myšlenkových operací. Didaktické hry určuje učitelka, která realizuje výchovně vzdělávací záměry. Záměr hry je vyjádřen konkrétním úkolem, v němž dítě musí překonat určité obtíže, vynaložit rozumové úsilí. Závěrem didaktické hry je výsledek, podle něhož je možno hodnotit splnění úkolu.“

Ve třech letech se dítě chová majetnický, nechce půjčovat hračky a často opakuje slovo „moje“. (Allen, Marotz, 2002) Mezi třetím a čtvrtým rokem si dítě hraje na písku, hraje si s pohyblivými hračkami, staví z kostek, skládá puzzle. Oblíbenými aktivitami jsou hry, které se vztahují k běžným činnostem, kdy dítě napodobuje chování dospělých. Mezi čtvrtým a pátým rokem vyžaduje více prostoru na pohyb. V tomto období jezdí na tříkolce, na kole, šplhá po prolézačkách, běhá, skáče a hraje si s míčem. V oblasti jemné motoriky dítě potřebuje trénovat manuální zručnost, obratněji používá nůžky, tužky, štětce,

stavění ze stavebnic aj. Preferuje hry v kolektivu. Ve věku pět až šesti let ovládá složitější pohybovou koordinaci. V manuální zručnosti a konstruktivních hrách se stále zdokonaluje. Zapojuje se do společenských her, které mají určitá pravidla. Pomoci didaktických her dítě zjišťuje nové informace. (Bednářová, Šmardová, 2011)

1.8 Řeč

Vágnerová (2005, s. 194) popisuje vývoj jazykových schopností u předškolního věku tak, že: *„jazyk je chápán a používán na úrovni, která odpovídá stupni rozvoje poznávacích procesů. Informace získané v rámci verbální komunikace jsou zpracovány odpovídajícím úrovní myšlení určitého jedince.“* Pro předškolní období je charakteristické zkvalitňování řečových dovedností. Dítě si rozšiřuje slovní kapacitu, postupně si osvojuje a upřesňuje platnost gramatických pravidel. Dominuje komunikační složka řeči, která má velký význam jako dorozumivací prostředek, a také v procesu integrace dítěte do skupiny. (Šulová, 2004) Pro rozvoj správného vyjadřování a obohacování slovníku mají vliv otázky „proč“ a „jak.“ Do řeči přidávají příslovce, předložky a spojky. (Vágnerová, 2005) Konverzačním partnerem může být dítě tříleté. Se čtyřletým dítětem můžeme diskutovat o různých tématech. (Smolík, Málková, 2014) Dítě ve věku čtyř až pěti let se řídí podle instrukcí, které jsou převedené do vnitřní řeči. (Šulová, 2004) Na konci předškolního věku dítě mluví obvykle artikulačně správně, používá delší souvětí bez dysgramatismu. Je schopno přeríkat říkanku, zazpívat písničku, anebo převyprávět obsah pohádek. (Neubauer, 2001)

2 Vývoj řeči

Specifickou lidskou schopností je řeč. Jedná se o biologickou vlastnost člověka. Pro uvedení do problematiky je vhodné charakterizovat fylogenetický a ontogenetický vývoj řeči. Fylogenetický vývoj řeči rozumíme vývoj řeči lidského druhu. Ontogenetický vývoj řeči charakterizujeme jako vývoj řeči konkrétního člověka.

2.1 Fylogenetický vývoj

V historii vývoje člověka existuje několik zlomových situací, které zapříčinili změny ve společnosti, které měli dopad i na potřebu rozvoje komunikace, s tím spojen i vývoj řeči. První zlomovou situací je období třetihor, kdy předek člověka lidoop se pohyboval na zemi, to vedlo k postupnému napřimování. Dále se zdokonalovala motorika předních končetin a zmenšovala se obličejová část lebky. Druhou zlomovou situací je období asi před 2 miliony lety, kdy předek člověka začínal používat první nástroj jako pomůcku k hledání potravy, a také jako zbraň. V období asi před 800 tisíci lety, se člověk sdružoval do tlupy a měl potřebu interpersonálního sdělování. U člověka neandrtálského můžeme z kosterních nálezů dedukovat určitou schopnost artikulace, která je výrazně chudší v porovnání s dnešním řečovým projevem. Postupné ustálení reakce chování na určitý zvuk pravděpodobně souvisí se samotným systémem budování řeči, a je podmíněn sociálním chováním člověka. (Jedlička, 2003)

Dle Kutálkové (2002) je člověk jeden z mnoha druhů živočichů, který mají svůj vývoj. Vývoj dorozumívání lidského druhu probíhal postupně v několika fázích dle některých teorií. Jako první fází byly zřejmě zvuky, jimiž člověk projevoval pocity bolesti, radosti, hladu. Druhou fází byly zvuky, které se účelně vytvářely, aby působily na jiné. Těmito zvuky se svolávali, varovali se před nebezpečím a volali o pomoc. Člověk používal citoslovce a povely, jednalo se o první konkrétní myšlení. Třetí fáze je charakteristická etapa vývoje dorozumívání pro člověka, kdy člověk používá účelně zvuky jako sdělování myšlenek. Až řeč, která má za úkol sdělování určité představy, myšlenky řadíme do abstraktního myšlení.

2.2 Ontogenetický vývoj

Bytešniková (2012), Klenková, Kolbábková (2003) se shodují, že ontogenetický vývoj řeči se rozděluje do několika stádií, které se liší svou délkou trvání. Ve vývoji dětské řeči není vynecháno žádné stádium řeči, každý musí projít všemi stádii řeči. U každého jedince může dojít ke zpomalení nebo naopak zrychlení ve vývoji. Vývoj řeči je ovlivněn vrozenými dispozicemi, zdravotním stavem a sociokulturními podmínkami. Diferencujeme přípravná stadia a vlastní vývoj řeči. O preverbálním období hovoříme přibližně od narození do prvního roku života. V této vývojové fázi rozlišujeme období novorozeneckého křiku, období broukání, období pudového žvatlání, období napodobujícího žvatlání a období porozumění řeči. Vlastní vývoj řeči u intaktního dítěte probíhá kolem prvního roku. Do vlastního vývoje patří emociálně-volní stádium, egocentrické stádium, asociačně-reprodukční stádium, stádium rozvoje komunikační řeči, stádium logických pojmů a stádium intelektualizaci řeči.

2.2.1 Přípravná stadia

Vývoj řeči začíná **obdobím novorozeneckého křiku**. Myslíme tím, první řečový projev ihned po narození. (Jedlička, 2003) Novorozeně reaguje na změnu prostředí, teploty okolí a krevního oběhu. První hlasová reakce je považována za hlasový reflex. Tento zvukový projev nazýváme také jako pláč. (Bytešniková, 2012) Jedná se o neurčitý křik, který nemá se strany novorozeně ještě signální význam. (Kutálková, 2005) Ze začátku melodická variace křiku není bohatá, je krátká, jednotvárná, dítě nemůže vědomě ani záměrně měnit výšku tónu křiku. (Bytešniková, 2012) Ale postupně nabírá formantovou strukturu. (Jedlička, 2003) Mezi novorozenci jsou značné rozdíly, některé propláče celý den a některé skoro nepláče. Novorozenci brzy odlišují lidskou řeč od jiných zvuků a také reagují na hlas blízkých. Původně hlasový reflex se stává nástrojem vůle. (Kutálková, 2005) V tomto období je důležitý tělesný kontakt, na který novorozeně upozorňuje křikem, a tím na sebe upoutá pozornost. Pocit jistoty a bezpečí je podstatný pro další vývoj dítěte. Již v tomto období se sledují náznaky první neverbální komunikace. (Klenková, 2006) U dítěte mezi druhým a třetím týdnem pozorujeme vrozený výrazový pohyb, který nazýváme úsměv. (Bytešniková, 2012) O novorozeneckém křiku hovoříme až do té doby, kdy se první řečový projev začne měnit v melodičtější zvukovou podobu. (Jedlička, 2003)

Přibližně kolem 6. týdne zvukové projevy slouží k uspokojení základních životních potřeb, dává najevo spokojenost, nespokojenost nebo si přivolává pomoc. Řečový projev nabývá na intenzitě a rozsahu hlasu, dostává citové zabarvení. (Kutálková, 2005) Ze začátku dítě reaguje tvrdým hlasovým začátkem na nespokojenost, nelibost, bolest a odpor svým pláčem. Mezi 2. až 3. měsícem dítě reaguje měkkým hlasovým začátkem na spokojenost a libé pocity. Opakováním sacích a polykacích pohybů, dítě pohybuje mluidly – jazykem a rty. V poloze na zádech, dítě vydává i hrdelní zvuky. Různé zvuky s měkkým hlasovým začátkem jsou charakteristické pro **období broukání**, také uváděné jako období houkání. (Klenková, 2006) Projevuje se důležitá echolalie, tento projev charakterizuje napodobování a opakování náhodných vokalizací, které postupně přecházejí ve žvatlání. (Šulová, 2004)

O pudovém žvatlání mluvíme tehdy, kdy dítě opakuje sací a polykací pohyby, které jsou navíc doprovázené hlasem. (Bytešníková, 2012) Těmito pohyby vytváří prahlásky a prefonémy, nejedná se o hlásky, ale dětské zvučky – různé mlaskání, cvakání, pískání. Řečový projev je obohacen o melodii, mění výšku a sílu hlasu, připomíná nám to prozpěvování. Pro toto období je typická pudová hra s mluidly, nejedná se o vědomou činnost dítěte. (Kutálková, 2005) **Obdobím pudového žvatlání** prochází všechny děti, vyskytuje se u dětí slyšících i neslyšících. Ve 4. až 6. měsíci dochází k pozornějšímu reagování na hlas blízkých, především na hlas mámy. Dítě začíná rozlišovat zabarvení hlasu. (Bytešníková, 2012)

Na pudové žvatlání navazuje **období napodobujícího žvatlání**, hovoříme o období v šestém až osmém měsíci. (Klenková, 2006) Hlavní je zapojení vědomé sluchové a zrakové kontroly, kdy napodobuje své okolí, konkrétně gestikulaci, výrazy obličeje i slyšené slovo. Napodobuje melodii řeči. Za pomoci melodie řeči dokáže vyjádřit své pocity a přání. V tomto období má dítě snahu napodobit hlásky mateřského jazyka, ale přesněji dokáže napodobit melodii, výšku, sílu a tempo řeči. Pro toto období je typické, kdy dítě opakuje hláskové skupiny několikrát za sebou, nazýváme termínem fyziologická echolalie. Své projevy doprovází pohyby těla – otáčení hlavičky, ruky aj. (Bytešníková, 2012) V období napodobujícího žvatlání je potřebné zvýšit množství osobních kontaktů, oslovování a napodobování žvatlavých projevů. Dítě by pro optimální vývoj mělo mít jistotu v rodičovském vztahu a laskavé citové klima. (Čížková a kol., 2005) Důležité je mluvit

klidně, zřetelně, a ne příliš nahlas. Nemusíme se vyhýbat zdobnělinám, ale neměli bychom na dítě šišlat. (Kutálková, 2010) Jedná se také o důležité diagnostické období, kdy se většinou rozpozná sluchová vada, protože děti neslyšící přestávají žvatlat. (Bytešníková, 2012)

Mezi desátým a dvanáctým měsícem začíná stádium **období rozumění řeči**. Zatím se nejedná o porozumění řeči v pravém slova smyslu. V tomto období můžeme pozorovat počátky pasivní slovní zásoby. (Bytešníková, 2012) Dítě se projevuje na určitá slova, nechápe jejich obsah, ale reaguje na melodii řeči, gestikulaci a mimiku mluvící osoby, nebo na vjem či představu konkrétní situace. Porozumění dítěte je doprovázeno motorickou reakcí. (Klenková, 2006) Hovoříme o období, kdy se dítě učí porozumět prvním slovním výzvám a básničkám, například: „Ukaž, jak jsi veliký! Kde je máma? Udělej paci, paci!“ V období ke konci prvního roku rozumí slovům a reaguje na jednoduché slovní pokyny, které se týkají každodenního života. Dítě přesněji napodobuje řeč, protože pozorněji sleduje osoby při komunikaci. Další vývoj dítěte závisí na tom, jak moc podnětné má prostředí, v kterém vyrůstá. (Kutálková, 2010) O prvním slově nelze ve většině případů mluvit před prvním rokem života. Jedná se pravděpodobně o napodobovací reflex, kdy dítě vysloví poměrně zřetelně slovo, ale bez pochopení významu slova, toto nazýváme jako echolalie. Vyslovené slovo prozatím neprošlo prahem pochopení. (Kutálková, 2005)

2.2.2 Stádia vlastního vývoje řeči

Počáteční období vlastního vývoje řeči je nazýváno **stadiem emociálně-volným**, kdy kolem prvního roku začíná užívat jednoslovné věty. (Klenková, 2006) Tyto jednoslovné věty jsou vědomě vyslovené, a již prošly prahem pochopení. (Kutálková, 2005) V tomto období převládá pasivní slovní zásoba nad aktivní slovní zásobou. Slova vyjadřují pocity, přání, emoce a vůli. Dítě napodobuje jednotlivé zvuky, které nazýváme onomatopoeia a citoslovce. Nejužívanější slovním druhem jsou podstatná jména, postupně i slovesa. První slova jsou jednoslabičná i vícetlabičná, nesou komplexní význam věty, a dítě si je spojuje s určitými osobami a věcmi. (Bytešníková, 2012) V tomto období jsou položeny základy mateřského jazyka. Zde je vhodné používat první knížky. Slova rychle přibývají, zpočátku je přiřazujeme ke konkrétním předmětům, poté i na podobné. (Kutálková, 2010) Na konci tohoto období zná asi 70 až 80 slov. (Klenková, Kolbábková, 2003) Lechta (in Bytešníková,

2012, s.76) uvádí, že „*dítě chápe první slova všeobecně. Tento jev nazýváme tzv. hypergeneralizací. V procesu hypergeneralizace dochází k tomu, že například slovy „mňau – mňau“ dítě označuje vše, co je chlupaté a má čtyři nohy. S rozšiřující se slovní zásobou můžeme evidovat opačný proces, tzv. hyperdiferenciaci, kdy dítě považuje slova jen za názvy jedné určité věci nebo osoby: například „mama“ je označení pouze pro jeho maminku.“*

Bytešníková (2012) uvádí, že další **stádium egocentrické** se objevuje přibližně okolo roku a půl až dvou let. Pro dítě se stává mluvení činností, napodobuje dospělé prostřednictvím řeči, tím že opakuje samo jednotlivá slova. Dále se v řeči mohou objevit otázky, konkrétně se jedná o první věk otázek, kdy dítě se ptá - „Co je to?“, „Kdo to je?“ Spojením jednoslovných vět vznikají dvouslovné věty, které ještě nemají odpovídající gramatickou strukturu. Dětský žargon postupně ustupuje v řeči.

Podle Sováka in Bytešníková (2012) v rozvoji samostatné řeči získávají slova pojmenovací funkci, kdy dítě používá různá označení na konkrétní osoby a jevy v okolí. Později se přenáší i na jevy podobné. (Klenková, Bočková, Bytešníková, 2012) Dítě reprodukuje jednoduché asociace, a proto toto období nazýváme **stádiem asociačně-reprodukčním**, které se objevuje kolem dvou let. (Bendová, 2014)

Přelom druhého a třetího roku se označuje prudkým rozvojem komunikační řeči. (Sovák in Bytešníková, 2012) Jedná se o **stádium rozvoje komunikační řeči**, kdy dítě dosahuje malých cílů za pomoci řeči. Dítě brzy zjišťuje, že za pomoci řeči může usměrnit osoby v okolí. (Klenková, Bočková, Bytešníková, 2012)

Lechta (in Bytešníková, 2012) uvádí, že kolem třetího roku **nastupuje stádium logických pojmů**, postupně si všímáme přechodu na druhosignální úroveň. Abstraktní slova byly spjaty s konkrétními jevy, teď se stávají všeobecnými pojmy. Dítě si osvojuje náročnější myšlenkové operace. V tomto období můžeme pozorovat různé obtíže ve vývoji dítěte, protože jsou na něj kladeny velké nároky a slovní zásoba se nejvíce rozvíjí. (Bytešníková, 2012) Dítě ve třech letech je schopné pojmenovat základní potřeby a orientuje se v časových pojmech den a noc. (Bytešníková, 2012)

Ve věku tří a půl let začíná druhý věk otázek, kdy dítě se ptá – „Proč?“, „Kdy?“ (Bytešníková, 2012) Mezi třetím a čtvrtým rokem navazuje **stádium intelektualizace řeči**.

Obsahově správně i formálně s dostatečnou přesností vyjadřuje svoje myšlenky (Klenková, 2006), dochází k rozvoji řeči po logické stránce (Bytešnicková, 2012). Dítě si přidává do slovníku nová slova, prohlubuje si znalosti, upřesňuje si obsah slov a gramatická stavba. Toto stádium intelektuální řeči setrvává až do dospělosti. (Klenková, 2006)

2.2.3 Jazykové roviny

Klenková (2006) uvádí, že řeč lze rozdělit do čtyř jazykových rovin, lexikálně – sémantickou, morfologicky – syntaktickou, fonematically – fonologickou a pragmatickou. Dle Bytešnickové (2012) na sebe jednotlivé jazykové roviny navazují a vzájemně se prolínají. Lechta (2008) rozděluje řeč do pěti fází, do konce prvního roku je období pragmatizace, v průběhu prvního a druhého roku je období sémantizace, mezi druhým až třetím rokem je období lexemizace, třetí až čtvrtý rok je období gramatizace a po čtvrtém roce je období intelektuální.

U **lexikálně – sémantické roviny** se zabýváme aktivní i pasivní slovní zásobou a jejím vývojem. (Klenková, 2006) Sledujeme perceptivní (porozumění) a expresivní (produkce) složku řeči. O porozumění řeči mluvíme od 10. měsíce, kdy na pokyn reaguje motorickou reakcí. (Bednářová, Šmardová, 2011) Za počátky pasivní slovní zásoby považujeme období kolem 10. měsíce věku dítěte. Až kolem 1. roku se začíná rozvíjet aktivní slovní zásoba. U každého dítěte roste slovní zásoba individuálně a rozdílně. Verbální komunikaci stále doprovází mimika, pohledy a pohyby dítěte. (Klenková, Bočková, Bytešnicková, 2012) Důležité pro rozvoj řeči je pojmenovávat všechno, co dítě může vidět, slyšet, dělat nebo prožívat. Tím vzniká pevné spojení mezi předmětem, činností a slovem. Dítě mezi jedním a půl až dvěma lety klade otázky - „Kdo to je?“, „Co to je?“ a mezi třemi až čtyřmi lety klade otázky – „Proč?“, „Kdy?“. (Bednářová, Šmardová, 2011) Slovní zásoba se nejvíce rozvíjí ve třech letech, jednotliví autoři uvádějí různý počet slov ve slovníku dítěte. Klenková (2006), Bytešnicková (2012), Pinker (2009) a Černý (2008) se shodují na tom, že slovní zásoba se pohybuje okolo 1000 slov. Čermák (2011) se domnívá, že slovník tříletého dítěte obsahuje 800 až 1000 slov. Vyštejn (1995) mluví o 800 slov v aktivní zásobě. Škodová, Jedlička a kol. (2003) udávají, že dítě používá 500 slov v aktivní slovní zásobě a 900 slov v pasivní zásobě. Fernándezová a Smithová Cairnssová (2014) v publikaci popisuje, že dítě ve věku tří let využívá 896 slov. Ve čtyř letech obsahuje slovní zásoba 1500 slov dle Pinkera (2009) a Klenkové (2006), 1540 slov dle Fernándezové

a Smithová Cairnssová (2014) a 1500 až 2000 slov v pasivní slovní zásobě a 800 až 1500 slov v aktivní slovní zásobě dle Škodové a Jedličky (2003). Dítě v pěti letech dle Klenkové (2006), Bytešnickové (2012), Pinkera (2009) a Černého (2008) užívá 2000 slov. Ve věku šesti let má slovní zásobu okolo 2500 slov na tom se shoduje Vyštejn (1995), Čermák (2011), Pinkera (2009), Klenková (2006) a Bytešnicková (2012). Obtíže v oblasti lexikálně – sémantické roviny jazyka se projevují menší slovní zásobou, postrádají verbální pohotovost a obratnost. Na odpověď potřebuje více času, odpovídají stručně a s nejistotou. Problémy mají u definici pojmu, najít správný výraz, vyjádřit výstižně svou myšlenku, popisu obrázku a vyprávění na dané i vlastní téma. Nedostatky se mohou objevit i v porozumění řeči, kdy necháme složitější konverzaci. Dále mohou mít obtíže s přenesenými významy, metaforami, básnickou řečí aj. (Bednářová, Šmardová, 2011) Lechta (2008) uvádí, že s deficitem v lexikálně – sémantické roviny se můžeme setkat u dětí s vývojovou dysfázií, s opožděným vývojem řeči, s mentálním postižením, poruchami autistického spektra, a i u zrakového nebo sluchového postižení.

Morfologicko – syntaktická rovina sleduje uplatňování gramatických struktur jazyka, používání slovních druhů, gramatickou správnost slov, vět, slovosledu, rodu, čísla, pádu aj. (Klenková, Bočková, Bytešnicková, 2012) Zpočátku jsou slova neohebná, nejdříve se objevuje skloňování, později začínají časovat. (Kutálková, 2005) Dítě si postupně osvojuje gramatiku napodobováním gramatického vzoru. Morfologicko – syntaktická rovina je úzce spojena s lexikálně – sémantickou rovinou. (Klenková, Bočková, Bytešnicková, 2012) Dítě okolo 1. roku začíná používat první slova, která plní funkci jednoslovných vět. Slova vznikají iterací slabik. (Klenková, 2006) Dítě užívá onomatopoická citoslovce, podstatná jména v 1. pádě a slovesa v infinitivu, v rozkazovacím způsobu nebo ve 3. osobě. Přibližně ve věku do 2 let hovoříme o období dvouslovných vět, kdy spojuje dvě slova do jedné věty. Mezi 2. a 3. rokem dochází k prudkému rozvoji v užívání slovních druhů. Do mluvního projevu jsou přidána přídavná jména a osobní zájmena. Postupně si dítě začíná osvojovat i číslovky, spojky a předložky. (Klenková, Bočková, Bytešnicková, 2012) Dítě začíná skloňovat okolo 2. a 3. roku, po 3. roce začíná rozlišovat kategorie jednotného a množného čísla. Pro slovosled je charakteristické, že dítě klade na první místo ve větě, slovo, ke kterému má emocionální klíčový význam. V období mezi 3. a 4. rokem tvoří souvětí. (Klenková, 2006) Po 4. roce by dítě mělo užívat všechny slovní druhy. (Klenková, Bočková, Bytešnicková, 2012) Bednářová, Šmardová (2011)

a Bytešníková (2012) se shodují, že u dítěte do čtyř let považujeme užívání dysgramatismů jako tzv. fyziologický dysgramatismus. Kutálková (2005) uvádí, že gramatika jazyka se vyvíjí zhruba do pěti let, po tomto období jsou signalizující odchylky v gramatické stavbě řeči. Pokud není řeč z gramatického hlediska správná, znamená to narušení v morfologicko – syntaktické jazykové rovině. Projevu se to projevuje přetrvávajícími dysgramatismy, oslabeným jazykovým citem, problémem v určování rodu, dále i při vytváření slova v jiném rodě, a také ve tvoření přídavných jmen a obtížemi v přetváření vět z přítomného do minulého času atd. (Bednářová, Šmardová, 2011) S narušením morfologicko – syntaktické roviny se zpravidla můžeme setkat u dětí s opožděným vývojem řeči, s rizikem vzniku specifickým poruch učení, s vývojovou dysfázií, s mentálním postižením, s poruchami autistického spektra nebo i se sluchovým a dočasně i se zrakovým postižením. (Lechta, 2008)

Foneticko – fonologická rovina se zaměřuje na zvukovou stránku řeči, konkrétně diferenciaci hlásek, sluchovou analýzu a syntézu, intonaci, hlasitost řeči, tempo řečového projevu a správnou výslovnost. Hlázky a fonémy jsou základními jednotkami foneticko – fonologické jazykové roviny. (Klenková, Bočková, Bytešníková, 2012) Pro tuto jazykovou rovinu je důležité období mezi stádiem pudového žvatlání a stádiem napodobivého žvatlání, kdy dítě dokáže vyčleňovat hlázky mateřského jazyka za pomoci zrakové i sluchové kontroly. (Klenková, 2006) Vývoj řeči ve fonemicko – fonologické rovině probíhá od narození a měl by být ukončen přibližně v 7 letech dítěte. Lechta (2008) uvádí, že tato rovina je ovlivněna úrovní motoriky řečových orgánů, schopností diferenciaci a úrovní komunikace. Výslovnost hlásek žádá přesnou koordinaci mluvních orgánů – hlasivky, poloha jazyka, zubů a rtů. (Vágnerová, 2005) Výslovnost jednotlivých hlásek není rovnoměrná, mluvní orgány splňují všechny presumpce pro artikulaci okolo druhého až třetího roku. Výslovnost hlásek se rozvíjí od artikulačně nejlehčích hlásek až po artikulačně nejobtížnější hlázky. (Bednářová, Šmardová, 2011) V řeči se nejdříve fixují samohlázky. (Bytešníková, 2012) Upevňování souhlásek je mnohem delší. Nejdříve dochází k fixaci závěrových hlásek, následně úžinových jednoduchých hlásek, a nakonec polozávěrových a úžinových hlásek se zvláštním způsobem tvoření. Mezi závěrové hlázky patří p, b, m, t, d, n, ť, d', ň, k a g. Do úžinových jednoduchých hlásek řadíme f, v, j, h, ch, s, z, š a ž. A do artikulačně nejnáročnějších patří c, č, dz, dž, l, r a ř. (Lechta in Klenková, Bočková, Bytešníková, 2012) Intaktní dítě ve čtyř a půl letech by mělo být schopno sluchově diferencovat podobně znějící hlázky. Fonemické diferenciaci se dotváří okolo 6 roku. (Lechta in Bendová, 2011) Fonemicko – fonologická rovina by měla být zcela vyzrálá

u dítěte při vstupu do školy. Pokud je tato rovina nevyzrálá mohou se projevit obtíže ve výslovnosti. (Bendová, 2014) Odchylky ve výslovnosti do pěti let jsou považovány za fyziologickou dyslálii, do sedmi let se vyskytuje prodloužená fyziologická dyslálie a po 7 roku je patologická. Dyslalické obtíže se negativně projevují do čteného i psaného projevu dítěte. (Bednářová, Šmardová, 2011) Problémy s fonemicko – fonologickou rovinou se můžeme setkat u dětí s vývojovou dysfázií, s poruchami autistického spektra, s mentálním postižením, u dětí s ADHD, dále s rizikem vzniku specifických poruch učení, u některých dětí s dětskou mozkovou obrnou, ale také s kombinovaným postižením. (Lechta, 2008)

Pragmatická rovina se zabývá samotným užitím řeči v praxi. Lechta (in Klenková, 2006) uvádí, že v popředí vyčnívají sociální a psychologické stránky komunikace, tato rovina představuje sociální aplikaci a sociální uplatnění komunikačních schopností. Dítě ve věku dvou až tří let je schopné pochopit svoji roli a reagovat na ní dle dané situace. Dítě ve třech letech se snaží komunikovat, navazovat a udržovat krátký rozhovor. Čtyřleté dítě dokáže častěji komunikovat na určitou situaci. (Klenková, 2006) Mezi další projevy této roviny patří zapojení neverbálních prvků komunikace, která je pro dítě důležitá z důvodu lepšího zpracování a porozumění. Některé děti mohou být v komunikaci pasivnější, mají menší slovní apetit, stává se pro ně obtížné navazovat konverzaci, ale i udržet nebo rozvíjet ji. Mívají problém s formulováním otázek, získávání potřebných informací a také s vyjadřováním svých pocitů. Dále mohou trpět nejistotou a trémou, proto jim dělá obtíže vystupování před lidmi. (Bednářová, Šmardová, 2011) Děti s narušeným vývojem řeči v pragmatické rovině mají diagnózu vývojová dysfázie, mutismus, tumultus sermonis, poruchy autistického spektra nebo dětskou mozkovou obrnu, ale i u zrakové nebo sluchové postižení. (Lechta, 2008)

3 Kontextové propojení termínů vztahující se k lexikálně – sémantické jazykové rovině

V předchozí kapitole je popsána lexikálně – sémantická jazyková rovina. V této kapitole jsou vymezeny základní pojmy z terminologie vztahující se k lexikálně – sémantické jazykové rovině, a propojení mezi nimi. Je zde charakterizováno slovo, slovní zásoba a pojem. Slova produkujeme a používáme za účelem komunikace.

„Komunikace (z lat. communicatio, které lze chápat ve významu spojování, sdělování, ale také přenos, slovenství, participace) znamená obecně lidskou schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, budování a pěstování mezilidských vztahů.“ (Klenková, 2006, s. 25)

„Jazyk je primární komunikační systém lidského druhu a v běžných podmínkách je užíván ke sdělování myšlenek prostřednictvím řeči. Jazyk je však specifický v tom, že funguje nezávisle na řeči, myšlení a komunikaci.“ (Fernándezová, Smithová Cairnssová, 2014, s. 16)

Ovládat jazyk znamená používat jeho gramatiku a slova daného jazyka, který souhrnně vytváří slovní zásobu (lexikon), a tím si utváří schopnost produkce a percepce řeči. (Fernándezová, Smithová Cairnssová, 2014)

„Řeč je praktickou zvukovou realizací jazyka, zahrnuje motorické činnosti jako dýchání, fonaci (tvorba hlasu), artikulaci (tvorbu hlásek) v oblasti artikulačních orgánů neboli mluvidel.“ (Neubauer, 2001, s. 7)

3.1 Slovo (lexém)

Slovo je základní jednotkou lexikálního systému. Slovo má dvojstránkovou povahu, to znamená spojení formy a obsahu. Z hlediska formy je slovo složené ze skupin hlásek nebo z jedné hlásky. Po obsahové stránce se zabýváme významem slova. Celou národní společností je přijímán význam slova. Z hlediska jazykovědy se značí celkový soubor tvarů stejného slova názvem lexém. (Hauser, 2009) Hauser (2009, s. 6) uvádí, že: „V základě platí, že slovo není přímým obrazem věci, ale zprostředkovaným přes naše vědomí. Obvykle se tyto vztahy označují sémantickým trojúhelníkem: slovo – pojem – předmět. Vztah slova k předmětu je nepřímý, přímý je mezi slovem a pojmem (jednotkou myšlení) a pojmem a předmětem.“

„Slovníkové heslo je informace o konkrétním slově (jeho zvuku, významu, syntaktické kategorii a speciálních restrikcích) uložená v mentálním slovníku člověka.“ (Pinker, 2009, s.537) „Sémantika je složka pravidla či slovníkového hesla, která definuje význam slova nebo morfému. Taktéž i nauka o významu jazykových jednotek.“ (Pinker, 2009, s.537)

3.2 Slovní zásoba (lexikon)

Slovní zásoba je soubor veškerých slov určitého jazyka. Zde rozlišujeme jádro a okrajovou část slovní zásoby. Nejužívanější slova představují jádro, do této skupiny slov patří příbuzenské vztahy a slova označující důležité skutečnosti. Jednotu národního jazyka udržuje jádro slovní zásoby, která umožňuje porozumění v různých dobách. Neutrální slovní zásobu jsou tvořené slovy jádrovými. Ostatní část slovní zásoby závisí na změnách, rozděluje se do vrstev podle různých příznaků (podle příslušnosti, podle slohových příznaků, podle dobových příznaků, podle přítomnosti citového příznaku, podle původu, podle frekvence výskytu). (Hauser, 2009) Slovník znázorňuje hlavní vztahy mezi jazykovými jednotkami a jejich významy. Pravidla gramatiky úzce souvisejí s významy, které ovlivňují různé způsoby kombinování slov a jejich částí, morfémů. Slovník z tohoto hlediska je základem schopnosti bohatého a významuplného sdělení, a proto je hlavní součástí jazyka. (Smolík, Málková, 2014)

3.2.1 Rozsah slovní zásoby

Rozsah slovní zásoby je zcela nemožné zjistit. Velké slovníky obsahují údaje o počtu heslových slov ve slovní zásobě, nejrozsáhlejší je Příruční slovník českého jazyka, který obsahuje kolem 250 tisíc hesel. Slovník zachycuje informace o slovní zásobě. Každý člověk má individuální slovní zásobu, pro běžné dorozumívání se uvádí 5 tisíc slov pro průměrného člověka, ale i s polovičním počtem slov si vystačí. Slovní zásoba je aktivní a pasivní. Aktivní slovní zásoba se skládá ze slov, která sám užívá. Na rozdíl pasivní slovní zásobu tvoří slova, která sám neužívá, ale rozumí jim. Aktivní slovní zásoba je několikrát menší než pasivní. Rozsah slovníku ovlivňuje věk uživatele. Dětský uživatel má daleko menší slovní zásobu než dospělí. Na rozšiřování slovní zásoby působí vyučování, důležité je osvojování slov v různých oblastech za pomoci četby. Rozšiřování slovní zásoby je nepřetržitý proces, slovník je neustále obohacován o nová pojmenování. (Hauser, 2009) Při rozšiřování slovní zásoby je důležité, aby slovo prošlo prahem pochopení a prahem

proslovení. (Kutálková, 2005) Práh pochopení znamená porozumění, jedná se o primární reakci na melodii řeči. Práh proslovení je schopnost vyslovit první srozumitelná jednoduchá slova. (Slowík, 2016) Kutálková (2005) uvádí, že je nutné slovo slyšet přibližně dvěstěkrát, při zapamatování nových slov je důležitý počet opakování, citový doprovod daného slova a jeho zvuková nápadnost.

Rozsah slovní zásoby je podrobněji popsán v druhé kapitole o vývoji řeči, konkrétně v charakteristice lexikálně – sémantické jazykové roviny. Autoři uvádějí podobné údaje, v jejich porovnání používá tříleté dítě přibližně 1 000 slov, čtyřleté dítě užívá 1 500 slov, pětileté dítě má ve slovní zásobě okolo 2000 slov a šestileté dítě disponuje 2 500 slovy.

3.2.2 Vztah slovníku a gramatiky

Slovník nese důležité gramatické informace, protože slova mají i syntaktické a morfologické vlastnosti. Z tohoto vyplývá, že lexikální a gramatické vlastnosti jsou úzce propojené. (Smolík, Málková, 2014) Vztah slovníku a gramatiky nelze považovat za zcela izolované moduly. Přestože se jedná o jiné aspekty používání jazyka, které mají své specifické vlastnosti a mohou být do jisté míry ovlivněny. Z funkční úrovně se jedná o jiný typ znalostí a narušení v oblasti gramatiky a slovníku může mít jiné projevy a důsledky. Tyto dva aspekty jazyka jsou součástí jazykového systému, které se zaměřují na ukládání a využívání různého typu informací. Z tohoto hlediska se bude slovník a gramatika neustále překrývat a navzájem se doplňovat. Obě oblasti se vyvíjí v úzké návaznosti, proto progres ve slovníku odpovídají progresi v gramatickém vývoji. (Smolík, Málková, 2014) Koukolík (in Neubauer a kol., 2018, s. 294) uvádí: „*osvojování gramatiky je vrozeným jevem, kdežto slovní zásobě se intaktní děti učí.*“

Pinker (2009, s. 91) popisuje vztah slovníku a gramatiky: „*tak, že mozek každého člověka obsahuje slovní zásobu a pojmy, které symbolizují (mentální slovník), a soubor pravidel, která kombinují slova, aby zprostředkovala vztahy mezi pojmy (mentální gramatika).*“ Mentální slovník definujeme jako souhrn slov konkrétního jazyka, který má člověk uložen v paměti. (Pinker, 2009) Nebeská (1992) uvádí, že klasickou představou o mentálním slovníku se stala představa sémantické sítě, která nese vztah významu každého slova k okolním slovům.

3.2.3 Podpora slovní zásoby

U dítěte bychom měli sledovat celkový vývoj, který souvisí s vývojem řeči. Velký vliv na vývoj řeči mají vrozené dispozice, aktuální zdravotní stav a sociokulturní podmínky, ve kterých dítě žije. Na řeč působí vnitřní a vnější faktory. Na řeč působí motorika, zrakové vnímání, sluchové vnímání a vliv sociálního prostředí. Sociální prostředí řadíme mezi vnější faktory, které nám ovlivňuje řeč. (Bednářová, Šmardová, 2011) Obecně platí, že při rozvoji řeči jsou důležitá pravidla, například dostatek přiměřených podnětů, respektování věku dítěte, respektování dosaženého stupně vývoje, zájmy, pochvala, trpělivost, výběr podnětů, rozvoj smyslového vnímání, rozvoj tělesné obratnosti a dialog. (Kutálková, 2005) Přirozené prostředí je pro dítě zdrojem informací. Na dítě má vliv mluvní vzor, výchovný styl, výchovné metody, citová deprivace, disproporce mezi požadavky a možnostmi dítěte. Na řeč má také velký vliv média, konkrétně nadměrný čas trávený u televize, počítače, tabletu, mobilních telefonů atd. (Kutálková, 2011)

Vývoj řeči je zapotřebí podporovat už od narození. Nejdůležitější rolí ve vývoji dítěte hraje matka a nejbližší okolí, následně i pedagogové v mateřské škole nebo v zájmových kroužcích. (Klenková, Kolbábková, 2003)

Na dítě má největší vliv **rodina a nejbližší okolí**. Rodina může řeč ovlivnit výchovou a dostatkem přirozených podnětů. Je zapotřebí zdůraznit, že nadměrná nebo nedostatečná stimulace podnětů může mít za následek opoždění ve vývoji řeči. (Bednářová, Šmardová, 2011) Správný mluvní vzor si osvojuje v tzv. řečovém prostředí. (Bendová, 2014) Důležité je vytvoření zázemí, rodina je zdrojem jistoty a bezpečí. Specifickou sociální stimulaci poskytuje sourozenec, která je zdrojem zkušeností, učí se různé způsoby vyjadřování a napodobuje jejich projev. (Vágnerová, 2005)

Obvykle ve třech letech dítě nastupuje do **mateřské školy**, která podporuje celkový vývoj dítěte a tím i rozvoj řeči. (Klenková, Kolbábková, 2003) Nástup do mateřské školy vyžaduje určitou adaptaci, dítě navazuje kontakt nejen s pedagogy, ale i s vrstevníky. (Vágnerová, 2005) V mateřské škole dochází ke komplexnímu rozvoji řeči, protože jsou zde vytvořené určité podmínky ke každodenní komunikaci s vrstevníky a pedagogy. S ohledem na podporu slovní zásoby by měli mít pedagogové v mateřské škole, dostatečné znalosti specifík vývoje předškolního věku, a také mít přehled rizikových faktorů,

kteře ovlivňují vývoj řeči. V mateřské škole by měla být realizována logopedická prevence, která sleduje dítě předškolního věku ve všech jazykových rovinách. U dítěte je systematicky rozvíjena slovní zásoba, porozumění řeči, produkce řeči a osvojování si gramatická pravidla. (Bendová, 2014)

3.2.4 Diagnostika slovní zásoby

Důležitým vývojovým ukazatelem u dětí předškolního věku je rychlý nárůst slovní zásoby. Existují různé strategie a postupy, které napomáhá k zjištění výsledků. Při diagnostice slovní zásoby musíme rozlišovat mezi pasivní a aktivní slovní zásobou. Dále lze rozlišit hloubku, v některých typech testů stačí znát slovo povrchně, ale u některých musíme znát dané slovo podrobně. Následně musíme rozlišovat přímé metody, kdy přímo dotazujeme konkrétní dítě předškolního věku, od zprostředkované metody, kdy nám informace poskytne rodič nebo pedagog. (Smolík, Málková, 2014)

Smolík, Málková (2014, s. 196) uvádí: „*diagnostika porozumění představuje odhalování do jisté míry skrytých schopností. Ve skutečnosti je ale v mnoha ohledech snadnější a jednoznačnější než diagnostika produkce. Je to zejména proto, že examinátor může své materiály připravit pečlivě předem a kontrolovat jejich podobu.*“ Jeden z nejznámějších testů slovní zásoby je americký PPVT (Peabody Picture Vocabulary Test), autorem testu je Dunn. Úkolem testu je ukázat na správný obrázek, na který se vyšetřující ptá, dále k zadanému slovu přiřadí obvykle jeden ze tří obrázků, který spadá do stejné kategorie. Standardizovaný test je určen široké věkové skupině od dvou a půl roku po devadesát devět let. (Smolík, Málková, 2014)

Diagnostika slovní zásoby v produkci má nejčastěji podobu obrázkových testů. Obrázkově slovníková zkouška od autora Kondáše je test, který má za úkol pojmenovat 30 obrázků. Standardizovaný test je určen úzkému věkovému rozmezí kolem šesti let. Významný test aktivní slovní zásoby je americký EVT (Expressive Vocabulary Test), autorem je Williams. Tento standardizovaný test je určen také široké věkové skupině od dvou a půl roku po devadesát devět let. Nejjednodušší úkoly jsou založeny na pojmenování obrázku, obtížnější úkoly jsou zaměřené na pojmenování jiným slovem, synonymem. Tento test testuje velikost slovní zásoby a verbální inteligenci. (Smolík, Málková, 2014)

Diagnostika dítěte předškolního věku je moderní metodika určená pro rodiče a pedagogy, autorkami jsou Bednářová a Šmardová (2011). Autorky vytvořily stručný přehled vývoje dané oblasti, co by dítě v určitém věku mělo umět, a následně i úkoly jak, kdy a co rozvíjet. Cílem metodiky je poskytnout ucelený systém, který popisuje dílčí oblasti vývoje. Diagnostika dítěte předškolního věku poukazuje na rozvoj a sledování dílčích oblastí vývoje, který jsou motorika, grafomotorika, zrakové vnímání a paměť, sluchové vnímání a paměť, vnímání prostoru, vnímání času, základní matematické představy, řeč, sociální dovednosti, sebeobsluha a hra. Součástí každé oblasti je záznamový arch. Záznamový arch pro dílčí řečovou oblast je rozdělen na přehled vývoje v lexikálně – sémantické jazykové rovině, v morfologicko – syntaktické jazykové rovině, v pragmatické jazykové rovině, ve foneticko – fonologické jazykové rovině a v prvcích neverbální komunikace. (Bednářová, Šmardová, 2011)

3.3 Pojem

Pojem je základní jednotkou myšlení. Pojem označuje celou skupinu jednotlivých objektů, které mají společnou charakteristickou vlastnost, a tím nám usnadňují dorozumívání. (Klucká, Volfová, 2016) Vygotskij rozlišuje tři stupně ve vývoji pojmu. V prvním stupni si dítě spojuje předměty pod jeden pojem bez objektivní souvislosti. Ve druhém stupni si vytváří komplexi na základě myšlení, předměty jsou spojovány dle konkrétní a abstraktní souvislosti, které odpovídá faktickému myšlení. Ve třetím stupni si uvědomuje důležité znaky, které vyčleňuje bez následné syntézy, a poté s následnou syntézou v pojem. Tím je vývoj pojmu v jeho myšlení ukončen. Při běžné komunikaci si osvojuje běžné pojmy. Při školním vyučování získává vědecké pojmy. Dítě se díky vyučování seznámí s novým slovem, ale často nezná jeho význam. A proto slovní zásoba je obohacena o nové slovo, ale ne o nový pojem. (Vygotskij, 2017)

3.2.1 Egocentrická řeč (vnitřní řeč)

Egocentrická řeč je významnou složkou vývoje, nemusí se přizpůsobovat komunikačním partnerům. Egocentrická řeč může mít význam kognitivní, expresivní a regulační. Jako prostředek uvažování funguje kognitivní složka řeči, kdy dítě komentuje verbálně své chování, a tím usnadňuje pochopení situace. U expresivní složky řeči dítě vyjadřuje verbálně své pocity, prožitky, potřeby bez ohledu na posluchače. (Vágnerová, 2005) Regulační funkce je využívána ke vlastní korekci chování. Postupně se vytrácí verbálně egocentrické řeči a přechází na úroveň neartikulované vnitřní řeči. (Šulová, 2004)

4 Poruchy na úrovni lexikálně – sémantické jazykové roviny

Jak již je v druhé kapitole zmíněno, s poruchou na úrovni lexikálně – sémantické roviny se můžeme nejčastěji setkat u dětí s vývojovou dysfázií, s opožděným vývojem řeči, s mentálním postižením, poruchami autistického spektra, ale i u zrakového nebo sluchového postižení. (Lechta, 2008) V této kapitole je charakterizována vývojová dysfázie, pro kterou jsou typické problémy s obsahovou stránkou řeči.

4.1 Vývojová dysfázie

Vývojovou dysfázií lze definovat jako vývojovou poruchu řeči. (Smolík, Málková, 2014) Neubauer a kol. (2018) charakterizuje vývojovou dysfázie jako komplexní, vrozenou poruchu osvojování jazykových a komunikačních dovedností, kterou nelze celkově objasnit. Mikulajová a Rafajdusová (in Bytešníková, 2012) definuje dysfázií jako specificky narušený vývoj řeči, který je důsledkem poškození mozku různé etiologie. U dysfatických dětí registrujeme nerovnoměrný vývoj celé osobnosti. (Bytešníková, 2012) Vývojová dysfázie se diagnostikuje u dětí, jejichž narušení není doprovázeno narušeným intelektem, nonverbální IQ je v pásmu normy. Děti s vývojovou dysfázií začínají mluvit daleko později než intaktní děti, ale ne všechny děti vykazují typické znaky pro vývojovou dysfázií. (Smolík, Málková, 2014)

Riceová (in Smolík, Málková, 2014, s. 148) uvádí, že „u dětí s vývojovou dysfázií dochází nejen k vývojovému opoždění, ale k narušení vztahů mezi jednotlivými komponentami jazykového systému.“ U této diagnózy je narušena celková synchronizace vývoje a v některých oblastech vývoje je postižení výraznější. (Smolík, Málková, 2014) Narušení komunikační schopnosti má systémový charakter, a proto v jazykových rovinách postihuje perceptivní i expresivní složku řeči. (Klenková, 2006) Děti s diagnózou vývojová dysfázie mají oproti intaktním dětem zpoždění v osvojování slovníku. V gramatice mají ještě větší postižení, v porovnání s oblastí slovníkového vývoje. (Smolík, Málková, 2014) Specifické projevy se objevují v oblasti motoriky, grafomotoriky, paměti, pozornosti, emoci a zvýšené unavitelnosti aj.

4.1.1 Etiologie

Etiologie vzniku vývojových poruch řeči nejsou zcela objasněné. (Škodová, Jedlička a kol, 2003) Obecně lze rozdělit etiologické faktory na vrozené, získané nebo i jejich kombinaci.

(Klenková, 2006) Jako hlavní etiologický činitel stále přetrvává důraz na perinatální anamnézu. (Neubauer a kol., 2018) Bishop (in Neubauer a kol., 2018) při objasňování etiologie tvrdí, že významné místo má genetika, protože se zjistilo, že poruchy mají tendenci se shlukovat v rodině. Lze konstatovat, že k strukturálním změnám vývoje mozku dochází z důvodu genetiky, které lze zachytit pomocí moderních zobrazovacích metod. (Neubauer a kol., 2018) Typická etiologie je difúzní poškození centrální nervové soustavy, kdy postižení zasahuje do celé centrální korové oblasti. (Klenková, 2006) Škodová, Jedlička a kol. (2003, s. 107) označují příčinu: „*za následek poruchy centrálního zpracování řečového signálu. Postižení je tím lokalizováno do centrální sluchové oblasti řečových center, a to charakterem příznaků, nikoli striktním ložiskovým nálezem v neurologickém smyslu.*“ Jako sekundární činitel etiologie je uváděn vliv životního prostředí. (Neubauer a kol., 2018)

4.1.2 Symptomatologie

Jak již bylo zmíněno, vývojová dysfázie se projevuje výrazným nerovnoměrným vývojem celé osobnosti. Nejzřetelnějším projevem je výrazně opožděný vývoj řeči u dítěte. Charakteristické je narušení verbálního projevu, který je mnohem nižší než jeho intelektové schopnosti. (Klenková, 2006) Neubauer a kol. (2018, s. 294) popisuje, že: „*záleží na typu a stupni dysfázie, dále na druhu, typu, stupni komorbiálních poruch a na rozsahu vzájemného překrývání.*“ V klinickém obrazu se projevují postižení různé intenzity a kombinace, a v průběhu vývoje se většinou mění. (Neubauer a kol., 2018) Typickým symptomem je nerovnoměrné rozložení rozumových schopností, kdy je výrazný rozdíl mezi verbální a neverbální složkou řeči. Z tohoto důvodu to má negativní dopad na intelektový vývoj dítěte, utváření individuálního vědomí a vývoj egocentrické řeči. (Bytešnicková, 2012) Důležitým příznakem je narušení zrakového vnímání, které se odráží v typické kresbě dítěte, a právě kresba také slouží k určení diagnózy. Dalšími symptomy je porucha kvality paměti, nevýhodný typ laterality, špatná orientace v prostoru a čase, narušení motorických funkcí a také koordinační problémy. (Škodová, Jedlička a kol., 2003) U dětí s vývojovou dysfázií se často vyskytují specifické poruchy učení. (Bednářová, Šmardová, 2011)

Symptomy projevující se ve fonologicko – fonologické jazykové rovině je porucha fonetické i fonologické realizace. Problémy s fonematickou percepcí a diferenciací. Dysfatické dítě má výrazné problémy ve výslovnosti a jeho řečový projev je nesrozumitelný. (Bytešnicková, 2012) Dítě s dysfázií má obtíže s analýzou a syntézou slov. Obtížnější

pro něho může být si zapamatovat větu, řadu čísel a zopakovat je. Pro dítě je specifická asimilace, kdy je náročná spodoba ostrých a tupých sykavek nebo měkkých a tvrdých slabik. (Bednářová, Šmardová, 2011)

Příznaky v rovině lexikálně – sémantické jsou zobrazeny ve snížené slovní zásobě. Co se týká slovníku, děti s dysfázií mají často vlastní slovník. Velmi pomalu se rozvíjí aktivní slovní zásoba, a tak má pasivní slovník převahu nad aktivním. Problém je s porozuměním obsahu slov, a proto používá slova mechanicky. (Bytešnicková, 2012) Děti s dysfázií postrádají verbální pohotovost a obratnost. Je pro ně typické, že potřebují více času na odpověď, odpovídají stručně, nejistě a s latencí. Problém mají i s vyjadřováním myšlenek, definováním pojmů nebo s popisy jednoduchých obrázků. (Bednářová, Šmardová, 2011)

V morfologicko – syntaktické rovině jsou příznakem dysgramatismy, nerozvinutý jazykový cit, nesprávný slovosled ve větě, užívání jednoslovných nebo dvouslovných vět. Typickým symptomem je odchylka ve frekvenci užívání slovních druhů, ve slovní zásobě převládají podstatná jména. S tím souvisí neschopnost skloňovat a časovat, a proto často používá slova v infinitu nebo v jedné osobě. Na první místo ve větě upřednostňuje nejdůležitější slovo, nerespektuje syntaxi. (Bytešnicková, 2012)

Z hlediska pragmatické roviny mají obtíže s udržením dějové linie, nejsou schopni reprodukovat text, anebo vyprávět při spontánním řečovém projevu. V komunikaci převahuje nonverbální komunikace nad verbální. V řeči jsou výrazné prodloužené pauzy. U dětí s vývojovou dysfázií je celkově snížený mluvní apetit, z tohoto důvodu jsou často zcela závislé na rodičích, jelikož mají problémy se získáváním nových informací. Do komunikace vkládají napětí a emoce, proto v ní získávají špatné zkušenosti. (Bytešnicková, 2012)

4.1.3 Diagnostika

Diagnostika vývojové dysfázie je dlouhodobý proces. (Klenková, 2006) Důležité je provedení diferenciální diagnostiky, na které se podílí pediatr, dětský neurolog, foniatr, psycholog a logoped. Pediatr na základě rozhovoru s rodiči a lékařské dokumentace dítěte zjišťuje průběh těhotenství, porodu a psychomotorického vývoje dítěte. Pediatr doporučuje další odborná vyšetření. (Klenková, Bočková, Bytešnicková, 2012) U dětského neurologa je prováděna neurologická diagnostika, i když neurologický nález může být zcela negativní.

Neurolog provádí vyšetření EEG (záznam o aktuální aktivitě mozku) a CT mozku. Foniatrická diagnostika se zabývá vyšetřením expresivní složky řeči, perceptivní složky řeči a vyšetřením sluchu. V psychologické diagnostice se zabývají úrovní intelektových schopností, dále se vyšetří kresba a provede se zkouška obkreslování. Logopedická diagnostika zjistí orientaci v prostoru a čase, laterální funkce, sluchové vnímání, zrakové vnímání, řečovou produkci, grafomotoriku, čtení, psaní, počítání, paměť, aktivitu a koncentraci pozornosti. (Škodová, Jedlička a kol., 2003)

S vývojovou dysfázií se mohou některé poruchy zaměnit, a proto je zapotřebí vyloučit sluchové postižení, mentální postižení, pervazivní vývojové poruchy, dysartrii, opožděný vývoj řeči, dyslálie, mutismus, syndrom Landauův – Kleffnerův (tzv. epileptická afázie) aj. (Klenková, Bočková, Bytešnicková, 2012)

Správná a včasná komplexní diagnostika je klíčová pro úspěšnou péči o dítě s vývojovou dysfázií. (Bytešnicková, 2012) Pro stanovení diagnózy vývojové dysfázie neexistuje biologický test. Musíme si vystačit s klinickým vyšetřením, který se opírá o pozorování dítěte, jeho interakci, rozhovor s rodiči a samotné vyšetření za pomoci porovnatelných testů a zkoušek. V samotné diagnostice je problémem nedostatek ucelených baterií, protože je tento proces obtížný a standardizace jazykových testů pro každý jazyk a kulturu je zdlouhavý. A proto dosud nebyla vyřešena diagnostická kritéria. (Neubauer a kol., 2018) Diepeveen (in Neubauer a kol., 2018, s. 302) uvádí, že „*pediatrická studie z Nizozemska dospěla k závěru, že děti ve věku 24 měsíců, které nesplňují jazykové milníky podle věkové normy, jsou vystaveny riziku vývojové dysfázie.*“

4.1.4 Terapie

K vytvoření terapeutického plánu je zapotřebí komplexní a správná diagnóza. (Klenková, 2006) Celý proces o dítě s diagnózou vývojové dysfázie se navzájem doplňují a prolíná, konkrétně diagnostika, terapie i následná intervence. Na terapii se podílí logoped, psycholog, neurolog, foniatr, pediatr, rodina a pedagogové. Terapie je zaměřena na celkový rozvoj celé osobnosti. (Bytešnicková, 2012) Terapeutický postup obsahuje stimulaci řečové oblasti, ale i podporu ostatních oblastí, kterými jsou zrakové a sluchové vnímání, myšlení, paměť, pozornost, schopnost orientování, motoriky a grafomotoriky atd. (Klenková, Bočková, Bytešnicková, 2012)

Z hlediska stimulace řečové oblasti je důležité posílit rovinu lexikálně – sémantickou a morfologicko syntaktickou. S tím dále souvisí i rozvoj dalších jazykových rovin. Terapie je vždy přizpůsobena individuálním možnostem a potřebám jedince. (Klenková, Bočková, Bytešníková, 2012) Rozvoj v dílčích schopnostech dítěte nelze izolovaně cvičit, a proto je zapotřebí, aby se všechny rehabilitační a edukační postupy kombinovaly. Dítě tak využije vše, co umí. Terapie u dítěte s vývojovou dysfázií probíhá individuálně i v malé skupině. Při logopedické péči uplatňuje speciálně pedagogické a metodické zásady. (Škodová, Jedlička a kol., 2003)

4.1.5 Prognóza

Rámec řečové patologie má tendenci přetrvávat až do dospělosti právě u vývojové dysfázie. Základním cílem terapie je snížit na nejmenší možnou míru sekundární psychiatrické onemocnění a prevence sociálně patologických jevů. (Neubauer a kol., 2018) Je nutné zvážit výrazné činitele jako psychický a kognitivní vývoj dítěte, především intelekt, a dále i rodinné a sociální faktory. Dítě by mělo být zařazeno do správného školního (předškolního) zařízení. Ve školním věku je velkou překážkou, právě nedostatečně rozvinuté řečové schopnosti u dítěte. Vědomosti se hodnotí převážně na základě verbální odpovědi, proto může být dítě znevýhodněné. Vývojová dysfázie úzce souvisí se specifickými poruchami učení. Mimořádně důležité je správné zvolení školy a podmínek ve kterém vzdělávání probíhá, protože během školní docházky, dochází k přípravě výběru budoucího povolání dítěte. (Škodová, Jedlička a kol., 2003)

5 Podpora lexikálně – sémantické jazykové roviny v praxi

Výzkumné šetření obsahuje stimulaci slovní zásoby za pomoci vytvořeného obrázkového materiálu k podpoře lexikálně – sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku. Obsahem této kapitoly bakalářské práce je definování cílů, metodologie, specifika místa výzkumného šetření a výzkumného vzorku i charakteristika materiálu. Charakteristika vytvořeného materiálu je velmi důležitá, protože jsou zde zaznamenány metodiky k jednotlivým tématům a také slovníčky, které jsou dále využívány v průběžném testování výzkumného vzorku.

5.1 Definování cílů výzkumného šetření

Hlavním cílem empiricky orientované části bakalářské práce je stimulace rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny u předškolních dětí. V návaznosti na hlavní cíl jsou vytyčeny parciální cíle, mezi ně patří vytvoření podpurného materiálu jako podpora slovní zásoby, dále sestavení testového materiálu pomoci, kterého bude ověřeno, jestli vytvořený materiál vede k stimulaci slovní zásoby u dětí v předškolním věku. Dalším parciálním cílem jsou vytvoření metodických pokynů pro práci s obrázkovým materiálem.

5.2 Metodologie výzkumného šetření

Výzkum je proces, při kterém se vytváří nové poznatky. Lze ho charakterizovat jako systematické a pečlivé naplánování činnosti, které slouží k zodpovězení kladených výzkumných otázek, a tím přispět k rozvoji daného oboru. (Hendl, 2008)

Jak již bylo zmíněno v úvodu bakalářské práce, jedná se o kvalitativní výzkum. *„Kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího a intenzivního kontaktu s terénem a situací jedince či skupiny jedinců. Tyto situace jsou obvykle banální nebo normální, reflektující každodennost jedinců, skupin, společností nebo organizací.“* (Miles a Creswell, Huberman, Bogdan, Biklen in Hendl, 2008, s.49) Kvalitativní výzkum využívá indukce k získávání dat, v nichž postupuje od jednotlivosti k obecným soudům.

K získávání dat je nejdůležitější sám výzkumník. Cílem výzkumníka je získat integrovaný pohled na předmět studie, na jeho kontextovou logiku a na pravidla v daném prostředí. (Miles a Creswell, Huberman, Bogdan, Biklen in Hendl, 2008) Mezi základní metody kvalitativního získání dat patří pozorování, interview a dokumenty. (Hendl, 2008)

Jorgensen (in Hend, 2008, s. 193) uvádí, že „*zúčastněné pozorování patří mezi nejdůležitější metody kvalitativního výzkumu.*“ V průběhu výzkumu výzkumník užívá všechny prostředky pro získávání dat, např. různé typy rozhovorů, terénní poznámky, audionahrávka a videonahrávky atd. Pozorovatel popisuje, co se děje, a také kdo nebo co se účastní dění. Výzkumník se aktivně účastní dění, které je předmětem výzkumu. Výzkumník je v přímém kontaktu s pozorovanými a buduje si s nimi vztah. (Hendl, 2008)

V rámci kvalitativního výzkumu, který byl realizován v empirické části bakalářské práce, byla využita metoda zúčastněného pozorování. Důraz byl kladen na klidné a přirozené prostředí pro účastníky výzkumu, dále dostatečný prostor a čas na slovní vyjádření pozorovaného dítěte, a také určitý čas na doplňující otázky od výzkumníka. Hlavním prostředkem záznamu dat jsou terénní poznámky, audionahrávky a videonahrávky. Z metodologie výzkumného šetření je vycházeno z pozorování, do kterého se syntetizují prvky z přímé práce s dětmi. Přímá práce je založena na manipulaci s materiálem a komunikaci s dětmi.

5.3 Specifikace místa výzkumného šetření a výzkumného vzorku

Vytvořený obrázkový materiál byl průběžně používán v ambulanci klinické logopedky a mateřské školy k podpoře komunikačních dovedností. Výzkumné šetření bylo realizováno v mateřské škole v kraji Vysočina. Toto školské zařízení bylo vybráno z důvodu dobrých vztahů, ochoty pedagogů, rodičů dětí a samotných dětí.

Mateřská škola je určena dětem od dvou do šesti až sedmi let, celková kapacita se pohybuje okolo 100 dětí. Do třídy chodí přibližně 25 dětí předškolního věku. Každodenně s dětmi pracují pedagogové. Mateřská škola spolupracuje s klinickým logopedem a školskými poradenskými zařízeními. Pro předškolní vzdělávání se plně ztotožňují s cíli Rámcově vzdělávacího programu.

Mateřskou školu výzkumník navštěvoval průběžně každé dva týdny po dobu 10 měsíců, dle domluvených termínů s pedagogy. Na začátku byla vybrána skupina 5 dětí. Obrázkovým materiálem je u dětí stimulován vývoj řeči, a to především slovní zásoba. Stručné informace o dětech jsou zobrazeny níže. Vše probíhá se souhlasem rodičů, konkrétně se jedná o děti ve věku 4–5 let. Tato věková kategorie byla vybrána na základě jisté disproporčnosti v oblasti lexikálně – sémantické jazykové roviny, proto činnosti byly zaměřené na rozvoj slovní zásoby. Jednalo se o dva chlapce a tři dívky. Všechny děti v době

výzkumného šetření navštěvovali běžnou mateřskou školu. U žádného z dětí nebyla diagnostikovaná vada řeči. Velkou výhodou pro navázání kontaktu byla oboustranná známost mezi dětmi a výzkumníkem. Samotné výzkumné šetření probíhalo v klidné místnosti.

Ačkoliv v teoretické části bakalářské práce je uvedeno, že primární obtíže na úrovni lexikálně – sémantické jazykové roviny mají děti s diagnózami vývojovou dysfázií, ve vybraném předškolním zařízení se žádné dítě s touto diagnózou nevyskytuje, a přesto jsou tady děti u kterých je vidět jistá disproporčnost na úrovni této jazykové roviny. Jedná se o děti s fyziologickými obtížemi ve vývoji artikulačních dovedností.

Grafické schéma č. 1: Stručná charakteristika výzkumného vzorku

Dítě	Pohlaví	Datum narození	Rodina	Řeč
D1	Žena	Září 2015	Úplná rodina 2 sourozenci	Fyziologické obtíže ve vývoji artikulačních dovedností Výslovnost hlásek – sykavky, R, Ř Vynechává zvrtná zájmena (si, se) Používá dysgramatismy a neologismy
D2	Žena	Září 2015	Úplná rodina 1 sourozenci	Fyziologické obtíže ve vývoji artikulačních dovedností, Výslovnost hlásek – sykavky, R, Ř Používá dysgramatismy a neologismy
D3	Žena	Červenec 2015	Úplná rodina 1 sourozenec	Fyziologické obtíže ve vývoji artikulačních dovedností, Výslovnost hlásek – R Používá dysgramatismy a neologismy

D4	Muž	Květen 2015	Úplná rodina 1 sourozenec	Fyziologické obtíže ve vývoji artikulačních dovedností Používá dysgramatismy a neologismy
D5	Muž	Říjen 2015	Úplná rodina 1 sourozenec	Celkový vývoj opožděn Fyziologické obtíže ve vývoji artikulačních dovedností, Malá slovní zásoba

5.3.1 Charakteristika průběhu realizace výzkumného šetření

Realizace výzkumného šetření byla rozdělena do několika etap. V prosinci 2017 byl vytvořen první obrázkový materiál a postupně docházelo k vytvoření dalšího materiálu. V březnu 2018 byl sestaven vstupní a výstupní diagnostický materiál zaměřený na lexikálně – sémantickou jazykovou roviny. V průběhu března byla realizována vstupní diagnostika, její obsah je popsán v následující kapitole. V průběhu dubna 2018 – února 2019 byla realizována průběžná šetření. A během února 2019 bylo ověřeno výstupní. V březnu byli analyzováno hodnocení z výzkumného šetření a zhodnocena efektivita vytvořeného obrázkového materiálu.

5.4 Charakteristika materiálu

Na výrobu obrázkových kartiček byly použity čtvrtky, papíry, fixy, pastelky, laminovací fólie, laminovací stroj a nůžky. Nejprve byla většina čtvrtek rozdělena na 12 stejných čtverců o rozměru 7 x 7 cm. Následně byly obrázky nakresleny do jednotlivých čtverců, originály byly založené do šanonu. Originály složí k vytvoření kopie na papír, který byl následně vybarven, tak aby byl atraktivní pro dítě předškolního věku. Jednotlivé vybarvené listy byly zalaminovány, z důvodu zamezení před zničením. Jednotlivé kartičky byly vystříženy a začaly se využívat při podpoře rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku.

Vytvořený obrázkový materiál se zaměřuje na rozvoj řeči, a to především na rozšiřování slovní zásoby. Celkem obsahuje 14 témat, konkrétní velikost obrázkového materiálu je 666 kusů karet. Tento materiál má za úkol hravě podporovat rozvoj slovní

zásoby. Cílem je, aby si dítě samo chtělo hrát a povídat. Při prohlížení jednotlivých obrázků je hlavním cílem správně pojmenovat, a poté přiřadit do správné kategorie nebo přiřadit do skupiny k příbuzným obrázkům. Děti se naučí vidět a chápat souvislosti mezi jednotlivými obrázky. Tento materiál je vytvořen tak, aby si dítě spojovalo obrázky s pozitivním, atraktivním a zábavným hraním. Takto kladně nabitý pocit má rozvíjet dítě s ohledem na jeho věk a dané schopnosti.

Při přímé stimulaci je kladen důraz na dostatečný čas, který dítě potřebuje k porozumění a vyjádření. Pro práci s dětmi je důležitá trpělivost, povzbuzování, práce s chutí a se zájmem o ně. Také je podstatné být dobrým jazykovým příkladem pro děti, mluvit pomalu, ale ne příliš nahlas. Podstatná je také motivace dítěte, která je jednou ze základních podmínek efektivního učení. Stimulaci slovní zásoby lze podpořit vnější motivací, konkrétně odměnou ve formě sladkosti, pochvaly, úsměvu, pohlazení, anebo si za odměnu vyberou některý z obrázkových materiálů, s kterým si chtějí opakovaně hrát a povídat.

Tento materiál by měl rozšířit slovní zásobu a podpořit vyjadřovací schopnosti jedince. Obrázkový materiál lze využít v individuální i skupinové práci s dětmi. Kartičky mohou sloužit dětem jak intaktním, tak dětem se specifickými vzdělávacími potřebami, přičemž práce se stejným materiálem bude rozdílná a musí se přizpůsobit individuálním potřebám dítěte. Obrázkový materiál mohou využívat pro práci s dětmi, například logopedi, pedagogové, ale i samotní rodiči v domácím prostředí. Při práci s materiálem je nutné dodržovat speciálně pedagogické zásady. S obrázkovým materiálem pracujeme od nejjednodušších úkolů po ty více složitější. V metodických pokynech jsou popsány jednotlivé úkoly, klademe důraz na posloupnost při plnění. Dítě musí nejprve zvládnout předešlé úkoly, kterými jsou seznámení s tématem a jednotlivými obrázky, poté porozumění slovu, a nakonec samotná produkce slova.

5.4.1 Charakteristiky jednotlivých témat

Obrázkový materiál určený především na podporu slovní zásoby je vytvořen zejména pro děti předškolního věku. Pro lepší práci s obrázkovým materiálem byl vytvořen list s pokyny pro každé téma. List s pokyny je rozčleněn na název, cíle, metodický pokyn, slovníček a hodnocení. Tématy jsou barvy, zvířata na farmě, lidské tělo, povolání, sporty, početní představy, místnosti v domě, zelenina, ovoce, dopravní prostředky, roční období, protiklady, produkty a pohádky. U předškolního dítěte rozvíjíme slovní zásobu pomocí

obrázkového materiálu, nejvíce je zastoupeno ze slovních druhů právě citoslovce, podstatná jména, slovesa, číslovky, přídavná jména a další.

Obrázkový materiál je primárně určen na podporu slovní zásoby u předškolních dětí, ale může se využít i u jiných věkových kategorií. U batolat může tento materiál sloužit k podpoře slovní zásoby a přirozeně napodobovat onomatopoeia a citoslovce. U školních dětí můžeme využít kartičky v českém jazyce, například složit slovo na obrázku z písmen, ale dají se používat i v jiných předmětech jako je matematika, prvouka a další.

Tento materiál dále podporuje jedince ve všech jazykových rovinách, můžeme ho využít na výslovnost jednotlivých hlásek, na vytváření vět, na celkové vyjadřovací schopnosti. Obrázkový materiál nepodporuje jenom řeč, ale i jemnou motoriku, zrakové vnímání, sluchové vnímání, orientaci v prostoru, orientaci v čase, orientaci na vlastním těle a základní matematické představy.

Grafické schéma č. 2: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Barvy

1.Téma:	BARVY
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat barvy. ✓ Správně přiložit kartičku s obrázkem ke kartičce stejné barvy. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – barvy ✓ Dítě rozlišuje barvy, příklad: Ukaž mi červenou barvu. ✓ Dítě pojmenuje barvy, příklad: Co je to za barvu? Jakou barvu má jablíčko? ✓ Dítě roztřídí obrázkové karty podle barev a přiloží ke kartě stejné barvy ✓ Dítě pojmenuje obrázkové kartičky (snaha o vyjadřování celou větou, například: Jablíčko má červenou barvu.) ✓ Dítě vymyslí další předměty, které mají danou barvu ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: zvířata, jídla, oblečení, počasí, části těla, věci...

Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Červená – jablko, třešně, pusa, jahoda ✓ Oranžová – pomeranč, mrkev, liška, klobouk ✓ Žlutá – citrón, banán, hruška, slunce ✓ Zelená – hrášek, list, stan, tráva ✓ Modrá – borůvky, deštník, hroznové víno, mrak ✓ Fialová – fialka, lilek, motýl, konev (kropenka) ✓ Růžová – prase, žížala, fén, tílko (šaty) ✓ Hnědá – žebřík, válec, medvěd, pařez ✓ Šedá – myš, pouta, kotouč, králík (zajíc) ✓ Černá – kolo (pneumatika), mikrofon, medvěd, holiny ✓ Bílá – kost, tabule, sněhulák, obálka (dopis, pošta)
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat barvy.

Grafické schéma č. 3: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Zvířata na farmě

2.Téma:	ZVÍŘATA NA FARMĚ
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat zvířata na farmě, jejich mláďata, jejich potravu a obydlí. ✓ Správně přiložit kartičky s obrázky ke kartičce stejného zvířete. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – zvířata na farmě ✓ Dítě rozlišuje jednotlivá zvířata, příklad: Podej mi ovci. ✓ Dítě pojmenuje zvíře, příklad: Jak se jmenuje zvíře na obrázku? ✓ Dítě přiloží obrázkové karty s mláďaty k jejich maminkám ✓ Dítě pojmenuje mláďata, příklad: Jak se jmenuje mláďe od ovce? ✓ Dítě přiloží obrázkové karty s obydlím k zvířeti a mláděti ✓ Dítě pojmenuje obydlí, příklad: Kde žijí ovce a jehně?

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě přiloží obrázkové karty s potravou k jejich maminkám, mládřatům a obydlím ✓ Dítě pojmenuje potravu, příklad: Co žere ovce? ✓ Dítě přiřadí a pojmenuje obrázkové kartičky s potravou ✓ Dítě vymyslí další zvířata, které žijí na farmě ✓ Dítě vymyslí další potravu, které zvíře žere
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kráva – tele – kravín (kraví chlív) – tráva, sláma ✓ Prase – sele – blátivá ohrada (prasečí chlív) – koryto se zbytky ✓ Ovce – jehně – ohrada (ovčí chlívek) – tráva, sláma ✓ Koza – kůzlátko – ohrada (kozí chlívek) – tráva, sláma ✓ Kůň – hříbě – stáj – seno, mrkev, jablka, sláma ✓ Slepice – kuře – kurník – zrní, žížaly ✓ Králík – králíček – králíkárna – mrkev, zrní, seno ✓ Pes – štěně – bouda – kost ✓ Kočka – kotě – košík – myš, mléko
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnosti rozlišovat a pojmenovat zvířata na farmě.

Grafické schéma č. 4: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Lidské tělo

3.Téma:	LIDSKÉ TĚLO
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat části lidského těla. ✓ Správně ukázat části lidského těla a umět ho ukázat na sobě a na obrázku postavy žena a postavě muže. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – lidské tělo ✓ Dítě rozlišuje jednotlivé části lidského těla, příklad: Ukaž mi oko. ✓ Dítě pojmenuje jednotlivé části lidského těla, příklad: Co je to na obrázku?

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: hlava, ruka, noha...
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hlava – oko, pusa, ucho, nos, jazyk, zuby, brada ✓ Ruka – prst, ruka (dlaň), loket, rameno ✓ Noha – noha (chodidlo), pata, koleno ✓ Tělo – břicho – záda – ňadra (prsa) – zadek – krk ✓ Postava ženy – postava muže
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat části lidského těla.

Grafické schéma č. 5: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Povolání

4.Téma:	POVOLÁNÍ
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat povolání muže, povolání ženy, potřebné předměty k práci a místo, kde pracují. ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat povolání muže a potřebné předměty k práci. ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat povolání ženy a potřebné předměty k práci. ✓ Správně přiložit kartičky s obrázky ke kartičce stejného povolání. ✓ Podpořit schopnost rozlišovat pohlaví muže a ženy. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – povolání ✓ Dítě rozlišuje jednotlivá povolání, příklad: Ukaž mi policistu. ✓ Dítě pojmenuje jednotlivá povolání, příklad: Co je to za povolání? Jak se jmenuje povolání? ✓ Dítě roztřídí obrázkové karty podle povolání a přiloží k sobě karty se stejným mužským a ženským povoláním

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě pojmenuje obrázkové kartičky s oboupohlavním povoláním, příklad: Jak se jmenuje povolání ženy a muže? ✓ Dítě přiloží obrázkové karty s typickými předměty k mužskému a ženskému povolání ✓ Dítě pojmenuje typické předměty, příklad: Co potřebuje policista a policistka k své práci? ✓ Dítě přiloží obrázkové karty s místem k mužskému povolání, ženskému povolání a typickým předmětům ✓ Dítě pojmenuje místo, příklad: Kde pracuje policista? ✓ Dítě pojmenuje dohromady obrázkové kartičky (snaha o vyjadřování celou větou, příklad: Policista a policistka potřebují pouta, odznak, zastavující terč, pistol a náboje. Policista a pólistka pracují na policejní stanici.) ✓ Dítě vymyslí další typické předměty, které dále potřebují k vykonávání povolání ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: pomáhající povolání, povolání pracující s jídlem, povolání pracující s lidmi... ✓ S dalším obrázkovým materiálem pracujeme obdobně jako se čtyřmi kartičkami (mužské povolání – ženské povolání – typické předměty k práci – místo), s tím rozdílem, že jsou pouze dvě kartičky (mužské nebo ženské povolání – typické předměty k práci), a proto nejprve dítě rozliší a pojmenuje povolání, a poté k němu dítě přiřadí typické předměty ✓ Dítě vymyslí další typické předměty, které dále potřebují k vykonávání povolání ✓ Dítě zkusí vymyslet, jak by se jmenovalo povolání od opačného pohlaví, příklad: Jak se jmenuje paní, co chytá ryby? ✓ Dítě zkusí vymyslet, jak se jmenuje místo, kde pracuje, příklad: Kde pracuje rybář?
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě pojmenuje dohromady obrázkové kartičky (snaha o vyjadřování celou větou, například: Rybář potřebuje prut, naběrák, rybářskou vestu a rybářskou loď.) ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: povolání pracující s dopravními prostředky, povolání pracující se zvířaty, povolání pracující s jídlem...
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lékař (doktor) – lékařka (doktorka) – injekce, fonendoskop, čepička, lékárníčka, teploměr, prášky (léky) – nemocnice ✓ Kuchař – kuchařka – hrnec, topinkovač, sporák, nůž, pánev, chňapka, vařečka – restaurace (kuchyně) ✓ Policista – policistka – pouta, odznak, zastavující terč (plácačka), pistol, náboje – policejní stanice ✓ Hasič – hasička – sekera, hadice, holiny, hasicí přístroj, rukavice, hydrant – hasičská stanice ✓ Zahradník – zahradnice – nůžky, konev, hrabičky, holiny, květináče, lopatka, kotouč, rukavice – zahradnictví ✓ Pošťák (listonoš) – pošťáčka (listonoška) – poštovní schránka české pošty, dopisy, taška s poštou, poštovní schránka – pošta ✓ Soudce – soudkyně – váhy spravedlnosti, zákon, soudní kladívko – soud ✓ Krejčí – krejčová (švadlena) – krejčovská panna (figura), metr, nůžky, nit, špendlík, knoflík, šicí stroj, jedla – salón ✓ Kadeřník (holič) – kadeřnice (holička) – hřeben, nůžky, fén, kartáč na vlasy, štětec, barva, lak na vlasy – kadeřnictví ✓ Řezník – řeznice – jitrnice, párky, salám, kýta, stehno, sekáček na maso, nůž – řeznictví ✓ Pekař – pekařka – preclík, croissant, chleba, vánočka, rohlík, toust, válec – pekařství ✓ Učitel – učitelka – pravítko, svorka, tabule, kniha, nůžky, pastelka – škola ✓ Rybář – prut, naběrák, rybářská vesta, rybářská loď

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Horník – krompáč, helma, lopata, palice (kladívko), vozík, drahokamy ✓ Popelář – kontejner, popelnice (koš), popelářské auto ✓ Kominík – kominická štětka, kominická koule, kartáč (kominické čistící potřeby), žebřík ✓ Včelař – plástev, palička na med, lahev medu, úl, včely ✓ Opravář – pravítko, pilka, kladivo, hřebík, klíč (nářadí), šroubky, metr, šroubovák, tužka, palice ✓ Automechanik – auto, nářadí, klíč, kolo (pneumatika) ✓ Pilot – letadlo, kufr, čepice ✓ Farmář (zemědělec) – traktor, vidle, lopata ✓ Dělník – míchačka, lopata, kužel, kotouč s pískem ✓ Zedník – míchačka, cihly, metr, zednická lžíce, zednické hladítko ✓ Kosmonaut – raketa, hvězdy, planeta Země, měsíc ✓ Letuška – letadlo, kufr, čepice ✓ Zmrzlinářka – nanuk, pohár, kopečková zmrzlina, točená zmrzlina, ledňáček, kleště na zmrzlinu ✓ Zpěvačka – mikrofon, sluchátka, noty (sborník) ✓ Prodavačka – nákup (mléko, bagety, jablka, mrkev), pokladna, váha, peníze ✓ Cukrářka – cupcake, dort, sporák (trouba) donat, válec ✓ Zdravotní sestra – teploměr, infuze, prášky, injekce, plato s prášky
Hodnocení:	U dítěte hodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat povolání mužská, povolání ženské, typické předměty a místo.

Grafické schéma č. 6: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Sporty

5.Téma:	SPORTY
Cíl:	✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat sporty.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost přiložit kartičku s obrázkem sportu ke kartičce s předměty potřebné k sportu. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání. ✓ Motivovat ke sportu vlastním pohybem.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – sporty ✓ Dítě rozlišuje jednotlivé sporty – sportovce ✓ Dítě pojmenuje jednotlivé sporty – sportovce ✓ Dítě přiřadí náčiní ke sportovci, tak aby náčiní odpovídalo danému sportu, které je zobrazené na kartičce se sportem ✓ Dítě pojmenuje obrázkové kartičky (snaha o vyjadřování celou větou, příklad: Hokejista potřebuje hokejku, puk a helmu.) ✓ Dítě se pokusí vymyslet pojmenování sportovce pro druhé pohlaví, které není zobrazené na obrázkové kartičce, příklad: hokejista – hokejistka ✓ Dítě vymyslí další sporty, činnosti ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: zimní sporty x letní sporty...
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kulturista – činky, posilování ✓ Skokan do voda – skokanský můstek, voda ✓ Basketbalista – basketbalový míč, basketbalový koš ✓ Fotbalista – kopačka, hřiště, fotbalový míč ✓ Tenista – raketa, tenisový míček, síť ✓ Ragbista – helma, boty, ragbyový míč ✓ Skateboardista – skateboard, kšiltovka ✓ Golfista – golfové hřiště, golfové hole, taška, golfový míček ✓ Boxer (zápasník) – boxerské rukavice, boxerský pytel ✓ Hokejista – hokejka, puk, helma, brusle ✓ Snowboardista – snowboard, brýle ✓ Holka s obručí – obruč ✓ Holka na koloběžce – koloběžka

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Potápění – potápěčské brýle, šnorchl, potápěčské ploutve ✓ Jóga – podložka ✓ Skákání přes švihadlo – švihadlo ✓ Cvičí na rotopedu – rotoped, ✓ Turistika – turistické boty, turistické hole ✓ Bruslení – kolečkové brusle (in – line), helma ✓ Lyžařka – lyže, helma, hůlky ✓ Krasobruslařka – brusle, rukavice, čepice ✓ Kulturistka – činky, posilování ✓ Sáňkování – sáně, čepice ✓ Koulování – sněhové koule
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat sporty a předměty spojené s ním.

Grafické schéma č. 7: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Početní představy

6.Téma:	POČETNÍ PŘEDSTAVY
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost mechanicky napočítat do 10. ✓ Podpořit schopnost porovnat počet předmětů.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – početní představy ✓ Dítě mechanicky napočítá do 10 ✓ Dítě rozlišuje počet teček na obrázkové kartičce, příklad: Ukaž mi jednu tečku. ✓ Dítě pojmenuje počet teček, příklad: Kolik teček je na obrázku? ✓ Dítě rozlišuje a přiřadí počet prstů k počtu teček na obrázku ✓ Dítě pojmenuje počet prstů, příklad: Kolik je prstů na obrázků? ✓ Dítě hledá obrázek, který odpovídá počtu teček a prstů na obrázku ✓ Dítě pojmenuje obrázek (snaha o vyjádření celou větou, příklad: Na obrázku je jeden delfín.)

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: zvířata, barvy, hračky, jídlo...
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 1 – jedna, jedna tečka, jeden prst, jeden delfin ✓ 2 – dva, dvě tečky, dva prsty, dvě chobotnice ✓ 3 – tři, tři tečky, tři prsty, tři motýli ✓ 4 – čtyři, čtyři tečky, čtyři prsty, čtyři sluníčka ✓ 5 – pět, pět teček, pět prstů (jedna ruka), pět hus ✓ 6 – šest, šest teček, šest prstů (jedna ruka a jeden prst), šest ryb ✓ 7 – sedm, sedm teček, sedm prstů (jedna ruka a dva prsty), sedm míčů ✓ 8 – osm, osm teček, osm prstů (jedna ruka a tři prsty), osm hvězd ✓ 9 – devět, devět teček, devět prstů (jedna ruka a čtyři prsty), devět jahod ✓ 10 – deset, deset teček, deset prstů (dvě ruce), deset květin
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat početní představy.

Grafické schéma č. 8: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Místnosti v domě

7.Téma:	MÍSTNOSTI V DOMĚ
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat místnosti v domě. ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat vybavení v domě.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – místnosti v domě ✓ Dítě rozlišuje místnosti v domě, příklad: Ukaž mi kuchyň. ✓ Dítě pojmenuje místnosti v domě, příklad: Co je to za místnost? ✓ Dítě rozlišuje a přiřazuje vybavení k místnostem v domě

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě pojmenuje vybavení v jednotlivých místnostech v domě, příklad: Jaké máme vybavení v kuchyni? (Snaha o vyjadřování celou větou, příklad: V kuchyni je sporák na vaření. V kuchyni máme hrnec, lednici, konvici, talíř, hrneček, utěrku...) ✓ Dítě vymyslí další vybavení, které by patřilo do místností ✓ Dítě popíše vlastními slovy celou místnost z obrázkové kartičky ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: hračky, vybavení na sezení, předměty na hygienu (mytí), předměty na stěnách...
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kuchyň – hrnec, sporák, koš, lednice, stůl, židle, vařečka, dřez, konvice, příbor (nůž, vidlička, lžice), talíř, hrneček, utěrka, mikrovlnka, digestoř ✓ Koupelna – záchod, toaletní papír, umyvadlo, vana, kartáček, zrcadlo, ručník, skříňka, mýdlo, zubní pasta, pračka, fén, prací prostředek, štetka na záchod, hřeben ✓ Obývací pokoj (obývací) – květina, skříňka, koberec, pohovka, stolek, křeslo, televize, obraz, lampa ✓ Pokoj – plyšák (medvídek), pastelky, knížky, lampička, židle, obrázek, psací stůl, postel, kostky, šatní skříň, ramínko, počítač
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat místnosti a vybavení v domě.

Grafické schéma č. 9: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Zelenina

8.Téma:	ZELENINA
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat zelenina. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání.

Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – zelenina ✓ Dítě rozlišuje druhy zeleniny, příklad: Ukaž mi mrkev. ✓ Dítě pojmenuje druhy zeleniny, příklad: Co je to za zeleninu? ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky zeleniny do daných kategorií, příklad: podle barev – červená, oranžová, žlutá, zelená, hnědá...
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dýně, lilek, cuketa, kukuřice, květák, kedlubna, chilli paprička, meloun, pórek, zelí, celer, chřest, ředkvička, paprika, řepa, salát, okurka, rajče, brokolice, hrášek (lusky), cibule, česnek, brambory, mrkev
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat zeleninu.

Grafické schéma č. 10: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Ovoce

9.Téma:	OVOCE
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat ovoce. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – ovoce ✓ Dítě rozlišuje druhy ovoce, příklad: Ukaž mi jablko. ✓ Dítě pojmenuje druhy ovoce, příklad: Co je to za ovoce? ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky ovoce do daných kategorií, příklad: podle původu – cizí, domácí; podle barev – červená, oranžová, žlutá, zelená, modrá, bílá...
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Švestka, banán, hruška, pomeranč, jahoda, ananas, jablko, kiwi, hroznové víno, meruňka, třešně, citrón, limetka, broskev (nektarinka), mandarinka, ostružiny, černý rybíz, borůvky, angrešt, maliny, červený rybíz, avokádo, granátové jablko, pomelo
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat ovoce.

Grafické schéma č. 11: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Dopravní prostředky

10.Téma:	DOPRAVNÍ PROSTŘEDKY
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat dopravní prostředky. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – dopravní prostředky ✓ Dítě rozlišuje dopravní prostředky, příklad: Ukaž mi letadlo. ✓ Dítě pojmenuje dopravní prostředky, příklad: Co je to? ✓ Dítě hledá dvojici obrázků se stejným dopravním prostředkem, jeden s postavou a jeden bez postavy ✓ Dítě roztřídí obrázkové karty s dopravními prostředky a přiloží do daných kategorií – cesta, koleje, pole, silnice, hory, voda, vzduch, safari ✓ Dítě pojmenuje dohromady obrázkové kartičky (snaha o vyjadřování celou větou, příklad: Letadlo lítá ve vzduchu.) ✓ Dítě vymyslí další dopravní prostředky
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Cesta – skateboard, kolo, kolečkové brusle (in-line), kočárek, invalidní vozík, koloběžka ✓ Koleje – rychlík, tramvaj, metro, lokomotiva (mašinka), vagón, vlak ✓ Pole – kombajn, orba (traktor s pluhem), hnojení (traktor s cisternou), vyorávač brambor, bagr, nakladač ✓ Silnice – auto (kabriolet), skútr, karavan, autobus, nákladňák, dodávka, taxi, popelářské auto, hasičské auto, policejní auto, zmrzlinové auto (zmrzlina), sanita, formule, avia, ještěrka, bagřík, džíp, golfový vozík, trolejbus, motokára, motorka ✓ Hory – lanovka, lyže, zimní skútr, snowboard, protahovač, saně

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Voda – lehátko jednorožec, plachetnice, lehátko plameňák, surf, ponorka, loď, kajak, lodička, vodní skútr, parník, raft, rybářská loď, člun, vor, hausbót ✓ Vzduch – letoun, plachták, vrtulník, raketa, letadlo, balón, ufo, koště, vzducholod', padák, rogaló ✓ Safari – slon, osel, kůň, velbloud
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat dopravní prostředky.

Grafické schéma č. 12: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Roční období

11. Téma:	ROČNÍ OBDOBÍ
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat obrázky. ✓ Podpořit schopnost správně přiložit kartičky s počasím, stromem, oblečením a činnostmi, které jsou typické pro dané roční období. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – roční období ✓ Dítě rozlišuje typické počasí u ročního období, příklad: Ukaž mi, jaké je počasí v létě. ✓ Dítě pojmenuje typické počasí u ročního období, příklad: Jaké je počasí v létě? ✓ Dítě přiloží charakteristický strom k typickému počasí ✓ Dítě popíše z obrázkové kartičky, jak vypadá strom v určitém období, příklad: Jak vypadá strom v létě? Má listy? Vyrostly na něm už plody? ✓ Dítě přiloží obrázkové karty s konkrétním oblečením k typickému počasí a charakteristickému stromu ✓ Dítě pojmenuje oblečení, příklad: Co se nosí v létě za oblečení? ✓ Dítě přiloží obrázkové karty s konkrétní činností k typickému počasí, charakteristickému stromu a oblečení

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě pojmenuje činnosti, příklad: Kde můžeme dělat v létě? ✓ Dítě pojmenuje dohromady obrázkové kartičky (snaha o vyjadřování celou větou, příklad: V létě svítí sluníčko. V létě rostou na stromě třešně. V létě nosíme plavky, šaty a tílko. V létě se chodíme koupat a lížeme zmrzlinu.) ✓ Dítě vymyslí další oblečení, které je typické pro určité roční období ✓ Dítě vymyslí další činnosti, které můžeme dělat v určitém ročním období ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: počasí, strom, oblečení, činnosti...
Slovní zásoba:	<p>Jaro</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Počasí – polojasno ✓ Strom – strom v rozkvětu ✓ Oblečení – dlouhé triko, mikina, tílko, botasky, kalhoty (tříčtvrťáky), klobouk ✓ Aktivity – koledování o Velikonocích, mlád'átka, koloběžka, houpačka <p>Léto</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Počasí – jasno (slunce) ✓ Strom – strom s plody ✓ Oblečení – tílko, kraťasy, tričko, klobouk, šaty, plavky ✓ Aktivity – zmrzlina, koupání, plavání, lehátko <p>Podzim</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Počasí – vítr, déšť ✓ Strom – ze stromu padá listí ✓ Oblečení – pláštěnka(bunda), holiny, kalhoty, dlouhé triko, deštník, čepice (kšiltovka) ✓ Aktivity – prší, barevné listí, houbaření, pouštění draka <p>Zima</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Počasí – vločka, sněžení ✓ Strom – strom bez listí ✓ Oblečení – rukavice, šála, kulich svetr, zimní bunda, oteplovačky (kallhoty) ✓ Aktivity – zima, sněží, stavění sněhuláka, stavění iglú
Hodnocení:	U dítěte zhodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat roční období, charakteristické počasí, typický strom, určité oblečení a společné aktivity k určitém období.

Grafické schéma č. 13: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Protiklady

12.Téma:	PROTIKLADY
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat obrázky. ✓ Podpořit schopnost správně vybrat a přiložit obrázkové kartičky podle zadání. ✓ Správně přiložit kartičku s obrázkem ke kartičce protikladné. ✓ Podpořit schopnost chápat souvislosti mezi obrázkovými kartičkami.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – protiklady ✓ Dítě rozlišuje jednotlivé obrázky ✓ Dítě pojmenuje jednotlivé obrázky ✓ Dítě roztřídí obrázkové karty podle toho, jestli k sobě patří - protikladné ✓ Dítě pojmenuje obrázkové kartičky a určí proč k sobě patří (snaha o vyjadřování celou větou, například: Na obrázku je otevřená a zavřená kniha.) ✓ Dítě vymyslí další příklady protikladů ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: studený – teplý, čistý – špinavý, úzký – široký, malý – velký, otevřený – zavřený, tmavý (černý) – světlý (bílý) ...
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Studený – zmrzlina, kostka ledu, teplota (zima) ✓ Teplý – čaj, oheň (sirka), teplota (léto)

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Čistý – ponožky (nový), ruce (zdravý), křeslo (nový) ✓ Špinavý – ponožka (starý), ruce (odřeny), křeslo (starý) ✓ Úzký (tenký) – kluk, šála, knížka (sešit) ✓ Široký (tlustý) – kluk, šála, knížka ✓ Malý – miminko, květina, myš ✓ Velký – kluk, strom, slon ✓ Otevřené – dveře, kniha, oko ✓ Zavřené – dveře, knížka, oko ✓ Tmavý (černý) – holka, medvěd, oblek ✓ Světlý (bílý) – holka, medvěd, svatební šaty
Hodnocení:	U dítěte hodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat protiklady.

Grafické schéma č. 14: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Produkty

13.Téma:	PRODUKTY
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat produkty. ✓ Podpořit schopnost chápat souvislosti mezi obrázkovými kartičkami.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – produkty ✓ Dítě rozlišuje suroviny a zvířata, příklad: Ukaž mi včelu. Ukaž mi klas obilí. ✓ Dítě pojmenuje surovinu nebo zvíře, příklad: Co je to? ✓ Dítě přiloží meziproducty k zvířeti nebo surovině z které máme užitek, příklad: k včele přiloží plástev ✓ Dítě pojmenuje meziproduct, příklad: Co je to? ✓ Dítě přiloží konečný produkt k surovině nebo zvířeti a meziproductu, příklad: k včele a plástvi přiloží sklenici medu ✓ Dítě pojmenuje konečný produkt (snaha o vyjadřování celou větou, příklad: Včela nám dává med. Z obilí se umele mouka) ✓ Dítě roztřídí obrázkové kartičky do daných kategorií, příklad: jídla, oblečení, věci...

Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Klas obilí – zrní – mouka – rohlík ✓ Lilek brambor – brambory – brambůrky, hranolky ✓ Strom – klády dřeva – palubka – dřevěná židle ✓ Včela – květina – plástek – lahev medu ✓ Ovce – ovčí vlna – klubíčko vlny – pletené ponožky ✓ Kráva – mléko – krabicové mléko – jogurt ✓ Cukrová řepa – cukr – dort (sladkosti) ✓ Slepice – vajíčko – vaječná omeleta ✓ Prase – maso – jitrnice (párky) ✓ Kakaová zrna – kakao (granko) – kakao
Hodnocení:	U dítěte hodnotit schopnost rozlišovat a pojmenovat produkty.

Grafické schéma č. 15: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Pohádky

14.Téma:	POHÁDKY
Cíl:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Podpořit schopnost rozlišovat a pojmenovat pohádky. ✓ Popsat a převyprávět pohádku za pomoci obrázkového materiálu.
Metodický pokyn:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dítě seznámíme s tématem – pohádky ✓ Dítě rozlišuje pohádky, příklad: Ukaž mi pohádku O veliké řepě. ✓ Dítě pojmenuje pohádku, příklad: Co je to za pohádku? ✓ Dítě popisuje jednotlivé dějové linie za pomoci obrázkového materiálu ✓ Dítě převypráví pohádku
Slovní zásoba:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ O Veliké řepě ✓ O Červené karkulce ✓ O Třech prasátkách ✓ O Koblížkovi ✓ O Perníkové chaloupce
Hodnocení:	U dítěte hodnotit schopnost rozlišovat, pojmenovat a převyprávět pohádku.

6 Průběh podpory rozvoje u dětí předškolního věku v lexikálně – sémantické jazykové rovině

K podpoře lze využít mnoho edukativních pomůcek, v rámci empirické části jsou vytvořeny obrázkové kartičky na podporu lexikálně – sémantické jazykové roviny u předškolních dětí. Obrázkové karty na rozvoj slovní zásoby jsou prostředkem pro vzbuzení zájmu o řeč, a to nenásilnou a zábavnou formu hry. V rámci této kapitoly je vymezeno vstupní testování výzkumného vzorku. Důležitou částí je seznámení s průběhem výzkumného šetření, kde jsou zaznamenány aktivity a výsledky práce s vytvořeným obrázkovým materiálem. Na závěr je popsáno závěrečné testování výzkumného vzorku.

6.1 Vstupní testování

Na prvním setkání je dětem vysvětleno, že výzkumník za nimi bude pravidelně docházet, vždy bude mít s sebou různé obrázkové kartičky, s kterými si budou společně hrát a povídat. V rámci prvního setkání je vyšetřena lexikálně – sémantická jazyková rovina pro orientaci, za pomoci Diagnostiky předškolního dítěte od Bednářové a Šmardové. Z hlediska stručného přehledu vývoje v oblasti lexikálně – sémantické jazykové roviny děti odpovídají věku. Pro posouzení slovní zásoby u předškolního dítěte je realizována vstupní diagnostice, kde je používán záznamový arch a obrázková kniha z vlastního diagnostického – obrázkového materiálu. Vstupní testování bylo rozděleno do dvou setkání, z důvodu velikosti souboru obrázkového materiálu a individuálních vlastností dětí. Testování jednoho dítěte trvalo průměrně 1 hodinu.

V grafických schématech č. 16 až č. 20 jsou zaznamenány vstupní testování výzkumného vzorku. Když dítě téma zvládá, správně musí pojmenovat víc než 70 % slov. Jestli správně pojmenuje víc než 40 % až 70 % slov, do tabulky je zaznamenáno zvládá s obtížemi. Jestliže je v tabulce uvedeno, že dítě téma nezvládá, pojmenuje méně než 40 % slov. Ve zhodnocení je zapsán poměr správných pojmenování a celkového počtu slov v určitém tématu.

V příloze A je uvedeno hodnocení počtu slov v grafickém schématu. Celkový počet slov, který nese hodnotu 100 %, a jednotlivé počty slov, které nesou různé hodnoty od 0 % do 100 %. Procenta byla zaokrouhlena na celá čísla z důvodu lepší orientace. Podle počtu správně pojmenovaných slov k celkovému počtu slov v daném tématu, bylo dítě ohodnoceno – zvládá, zvládá s obtížemi, nezvládá.

Grafické schéma č. 16: Vstupní testování D1

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy		✓		5/11
Zvířata na farmě		✓		5/11
Lidské tělo	✓			8/11
Povolání			✓	3/14
Sporty	✓			5/7
Početní představy		✓		5/10
Místnosti v domě		✓		5/12
Zelenina		✓		4/7
Ovoce		✓		3/7
Dopravní prostředky	✓			12/14
Roční období		✓		6/12
Protiklady			✓	2/8
Produkty			✓	3/10
Pohádky			✓	0/1

Z tabulky vyplývá, že dítě D1 při vstupním testování zvládá slovní zásobu v tématech o lidském těle, sportech a dopravních prostředcích. Průměrně zvládá téma barvy, zvířata na farmě, početní představy, místnosti v domě, zeleninu, ovoce a roční období. Dítě má problém s tématy povolání, protiklady, produkty a pohádky. Ovládá základní barvy. Zvířata pojmenovává jako malá a velká, nepřesně pojmenovává konkrétní mláďata. Dítě D1 napočítá a orientuje se do pěti. Vybavení v domě pojmenovává neologismy. V oblasti zeleniny a ovoce se orientuje s obtížemi. Jednotlivé obrázkové kartičky v tématu roční období je dítě D1 schopné pojmenovat, ale nevidí mezi nimi souvislosti. Protiklady a produkty zatím není schopné přiřadit, co odpovídá jeho celkovému vývoji. V pohádce se zatím neorientuje a není schopné popsat pohádku, kterou si samo vybralo.

Grafické schéma č. 17: Vstupní testování D2

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy	✓			8/11
Zvířata na farmě		✓		7/11
Lidské tělo	✓			9/11
Povolání			✓	5/14
Sporty			✓	2/7
Početni představy		✓		5/10
Místnosti v domě	✓			9/12
Zelenina		✓		4/7
Ovoce		✓		4/7
Dopravní prostředky		✓		7/14
Roční období		✓		7/12
Protiklady			✓	3/8
Produkty		✓		4/10
Pohádky			✓	0/1

Lze usuzovat z výsledků zobrazených v tabulce, že dítě D2 při vstupním testování zvládá slovní zásobu v tématech o barvách, o lidském těle a o místnostech v domě. Průměrně zvládá téma zvířata na farmě, početni představy, zeleninu, ovoce, dopravní prostředky, roční období a produkty. Dítě má problém s tématy povolání, sporty, protiklady a pohádky. Dítě D2 nezná mláďata zvířat na farmě. Je schopné napočítat a orientovat se v číselné řadě do 5. Pojmenuje přibližně polovinu ze zeleniny a ovoce, ostatní nezná. V dopravních prostředcích se orientuje, ale nezná některé z vybraných obrázků. V ročním období vidí souvislosti, ale některé z nich neumí ještě pojmenovat. Správně určilo a pojmenovalo některé z produktů. U povolání a sportů vytváří neologismy, v tématech proklady se zatím neorientuje. Vybranou pohádku neumí popsat.

Grafické schéma č. 18: Vstupní testování D3

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy	✓			11/11
Zvířata na farmě		✓		6/11
Lidské tělo		✓		7/11
Povolání		✓		7/14
Sporty		✓		4/7
Početní představy	✓			10/10
Místnosti v domě		✓		8/12
Zelenina	✓			6/7
Ovoce	✓			5/7
Dopravní prostředky		✓		6/14
Roční období		✓		6/12
Protiklady		✓		5/8
Produkty			✓	2/10
Pohádky			✓	0/1

V tabulce jsou zaznamenané informace o vstupním testování dítěte D3. Ovládá témata barvy, početní představy, zelenina a ovoce. Zvládá s obtížemi témata zvířata na farmě, lidské tělo, povolání, sporty, místnosti v domě, dopravní prostředky, roční období a protiklady. Dítě má obtíže s produkty a pohádkami. Dítě D3 dělá chyby v mláďatech a v některých z částí lidského těla. V povolání, sportech a dopravních prostředcích neumí pojmenovat část z obrázkového testovacího materiálu. U protikladů využívá správné logické uvažování. Při vstupním testování se neorientuje v produktech. Není schopné popsat pohádku, ale vyjmenuje hlavní hrdiny z konkrétní pohádky.

Grafické schéma č. 19: Vstupní testování D4

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy	✓			11/11
Zvířata na farmě		✓		7/11
Lidské tělo	✓			9/11
Povolání		✓		8/14
Sporty	✓			6/7
Početní představy	✓			10/10
Místnosti v domě		✓		8/12
Zelenina		✓		3/7
Ovoce		✓		4/7
Dopravní prostředky	✓			10/14
Roční období		✓		7/12
Protiklady		✓		4/8
Produkty		✓		6/10
Pohádky			✓	0/1

V tabulce jsou zaznamenané informace o vstupním hodnocení dítěte D4, zvládá barvy, lidské tělo, sporty, početní představy a dopravní prostředky. Průměrně zvládá téma zvířata na farmě, povolání, místnosti v domě, zeleninu, ovoce, roční období, protiklady a produkty. Dítě má jediný větší problém s pohádkami. Nezná pojmenování mláďat, zvládá s odchylkami povolání, ve vybavení v domě dělá chyby v názvech. Co se týká zeleniny a ovoce, zná jenom polovinu z vybraných produktů. V ročním období se orientuje, z hlediska protikladů a produktů se vyzná v tématech. Jediný problém mu dělalo, převyprávět pohádku, kterou si sám vybral.

Grafické schéma č. 20: Vstupní testování D5

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy		✓		5/11
Zvířata na farmě			✓	4/11
Lidské tělo		✓		6/11
Povolání			✓	5/14
Sporty		✓		4/7
Početni představy		✓		5/10
Místnosti v domě			✓	3/12
Zelenina			✓	2/7
Ovoce			✓	3/7
Dopravní prostředky		✓		6/14
Roční období		✓		5/12
Protiklady			✓	0/8
Produkty			✓	0/10
Pohádky			✓	0/1

Z výsledků vstupní testování vyplývá, že dítě D5 má zjevné mezery ve všech tématech, který obsahuje obrázkový materiál. Dítě zvládá s obtížemi slovní zásobu týkající se barev, lidského těla, sportů, početních představ, dopravních prostředků a ročního období. Dělalí mu problémy zvířata na farmě, povolání, místnosti v domě, zelenina, ovoce, protiklady, produkty i pohádky. Dítě D5 má úplnou stagnaci ve vývoji. To se projevuje i v jeho velikosti slovní zásoby. Nechce spolupracovat, malá pozornost a unavitelnost. I jednoduché barvy pojmenoval špatně, to se projevovalo i v dalších tématech. Dítě D5 mělo zájem o obrázky, ale neumělo je pojmenovat. Dítě si vybralo pohádku, ale neumělo ji popsat.

6.2 Ověřovací část

Při ověřovací části byly dodržovány speciálně pedagogické zásady. Autorka bakalářské práce postupovala při práci s obrázkovým materiálem podle metodických pokynů, které byly popsány v předchozí kapitole, konkrétně v charakteristice jednotlivých témat. V ověřovací části jsou sledovány individuální pokroky dětí předškolního věku s vytvořeným obrázkovým materiálem.

A. Barvy

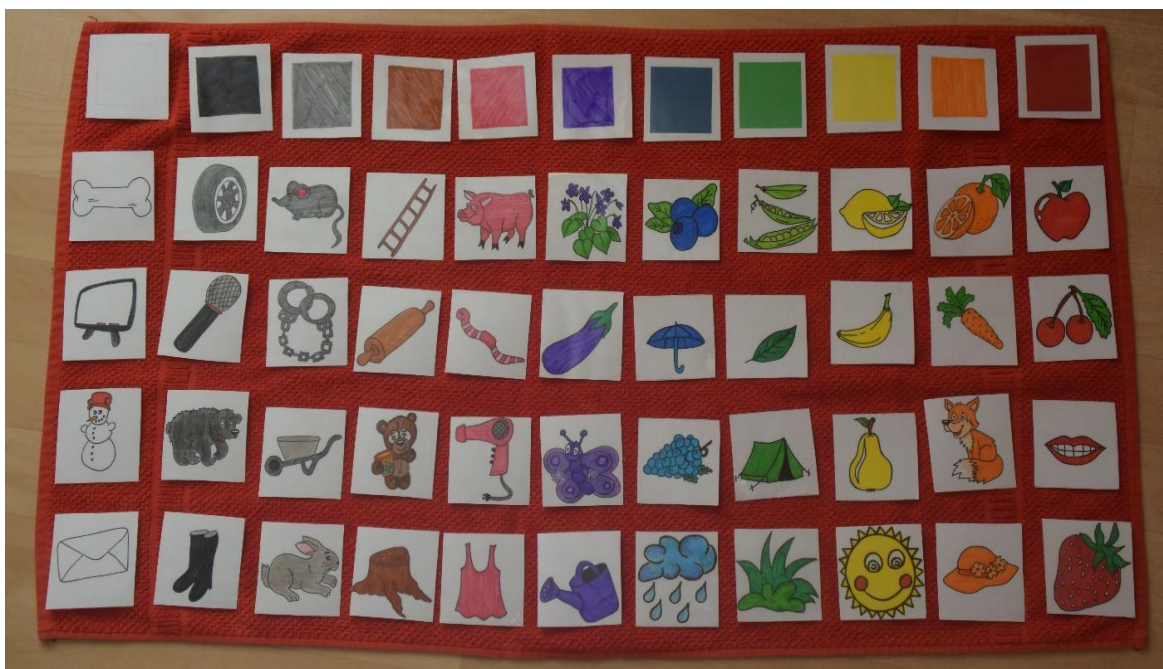
Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 2: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Barvy. Obrázkový materiál na téma barvy se skládá z 55 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o přídavná jména a podstatná jména za podpory zrakové percepcie a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 21: Ověřovací část – Barvy

Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně identifikuje barvy. ✓ S dopomocí zvládne pojmenovat barvy. ✓ Správně přiřazuje obrázky k barvám, ale část z obrázků pojmenuje s pomocí.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně identifikuje barvy. ✓ S dopomocí zvládne pojmenovat barvy. ✓ Správně přiřazuje obrázkové kartičky k barvám, ale část z obrázků nezná.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně identifikuje barvy. ✓ Správně pojmenuje barvy. ✓ Správně přiřazuje obrázky k barvám, ale část z obrázků pojmenuje s pomocí.
D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně identifikuje barvy. ✓ Správně pojmenuje barvy. ✓ Správně přiřazuje obrázky k barvám, ale část z obrázků pojmenuje s pomocí.

D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí identifikuje barvy. ✓ S dopomocí pojmenuje barvy. ✓ Správně přiřazuje obrázky k barvám, ale část z obrázků pojmenuje s pomocí.
----	---

Grafické schéma č. 22: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Barvy

B. Zvířata na farmě

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 3: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Zvířata na farmě. Obrázkový materiál na téma zvířata na farmě se skládá z 36 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména a slovesa za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 23: Ověřovací část – Zvířata na farmě

Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje zvířata a mláďata. ✓ S dopomocí pojmenuje zvířata a mláďata (používá označení malý x velký). ✓ Správně přiřazuje obrázky zvířat, jejich mláďat, potravu a obydlí.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje zvířata, potřebuje dopomoc s identifikací mláďat.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně pojmenuje zvířata, s dopomocí pojmenuje mláďata. ✓ Správně přiřazuje obrázky zvířat, jejich mláďat, potravu a obydlí.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje zvířata, potřebuje dopomoc s jejich mláďaty. ✓ Správně pojmenuje zvířata, s dopomocí pojmenuje mláďata. ✓ Správně přiřazuje obrázky zvířat, jejich mláďat, jejich potravu a obydlí.
D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje zvířata a jejich mláďata. ✓ Správně pojmenuje zvířata, s dopomocí pojmenuje mláďata. ✓ Správně přiřazuje obrázky zvířat, jejich mláďat, potravu a obydlí.
D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje zvířata a jejich mláďata. ✓ S dopomocí pojmenuje zvířata a jejich mláďata. ✓ S dopomocí přiřazuje obrázky zvířata, jejich mláďata, potravu a obydlí.

Grafické schéma č. 24: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Zvířata na farmě

C. Lidské tělo

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 4: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Lidské tělo. Obrázkový materiál na téma lidské tělo se skládá z 25 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 25: Ověřovací část – Lidské tělo

Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje části lidského těla. ✓ Správně pojmenuje části lidského těla. ✓ Správně se orientuje na svém těle i na obrázku postavy.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje části lidského těla. ✓ Správně pojmenuje části lidského těla. ✓ Správně se orientuje na svém těle i na obrázku postavy.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje části lidského těla. ✓ S pomocí pojmenuje části lidského těla. ✓ Správně se orientuje na svém těle i na obrázku postavy.
D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje části lidského těla. ✓ Správně pojmenuje části lidského těla. ✓ Správně se orientuje na svém těle i na obrázku postavy.
D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje části lidského těla. ✓ S pomocí pojmenuje části lidského těla. ✓ S pomocí se orientuje na svém těle i na obrázku postavy.

Grafické schéma č. 26: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Lidské tělo

D. Povolání

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 5: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Povolání. Obrázkový materiál na téma povolání se skládá z 84 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména a slovesa za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 27: Ověřovací část – Povolání

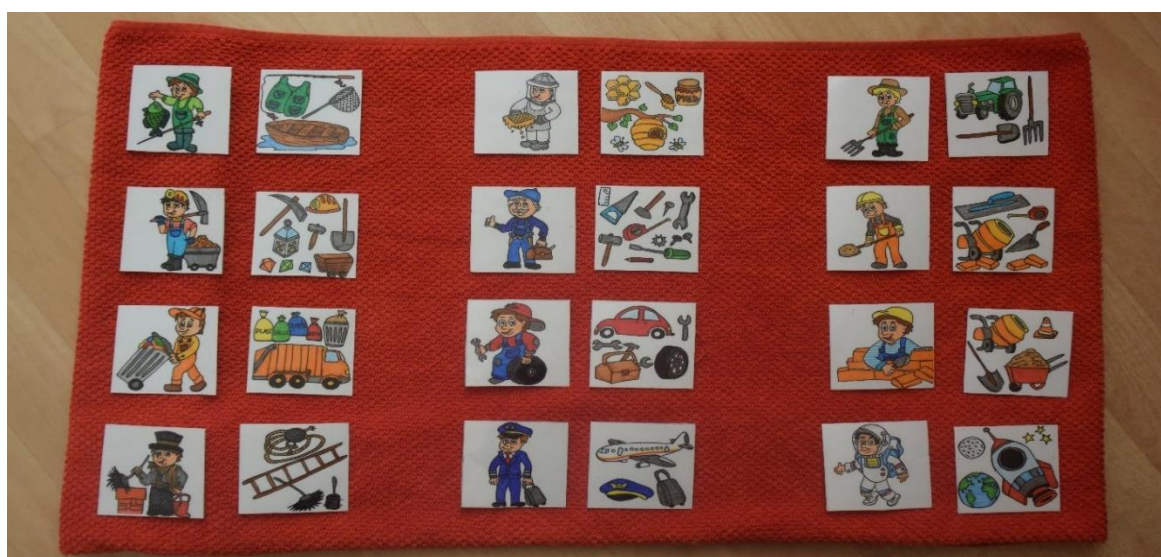
Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje mužská a ženská povolání. ✓ S dopomocí pojmenuje mužská a ženská povolání. ✓ Správně se orientuje, pojmenuje a přiřazuje předměty a místa, která jsou typická pro povolání.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje mužská a ženská povolání. ✓ Neumí pojmenovat mužská a ženská povolání. ✓ Neorientuje se v předmětech a místech, neumí je pojmenovat, ale správně je přiřazuje k povolání.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje mužská a ženská povolání. ✓ S dopomocí pojmenuje mužská a ženská povolání. ✓ S dopomocí se orientuje, pojmenuje a přiřazuje předměty a místa, která jsou typická pro povolání.
D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje mužská a ženská povolání. ✓ S dopomocí pojmenuje mužská a ženská povolání. ✓ Správně se orientuje, pojmenuje a přiřazuje předměty a místa, která jsou typická pro povolání.
D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje mužská a ženská povolání. ✓ Neumí pojmenovat mužská a ženská povolání. ✓ Neorientuje se v předmětech a místech, neumí je pojmenovat, ale správně je přiřazuje k povolání.

Grafické schéma č. 28: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Povolání 1

Grafické schéma č. 29: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Povolání 2

Grafické schéma č. 30: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Povolání 3

E. Sporty

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 6: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Sporty. Obrázkový materiál na téma sporty se skládá z 48 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména a slovesa za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 31: Ověřovací část – Sporty

Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje sporty. ✓ S dopomocí pojmenuje sporty, sportovce a sportovní náčiní. ✓ Správně se orientuje a přiřazuje náčiní k sportovci.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje sporty. ✓ Neumí pojmenovat sporty, sportovce a sportovní náčiní. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje náčiní k sportovci.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje sporty. ✓ S dopomocí pojmenuje sporty, sportovce a sportovní náčiní. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje náčiní k sportovci.
D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje sporty. ✓ S dopomocí pojmenuje sporty, sportovce a sportovní náčiní. ✓ Správně se orientuje a přiřazuje náčiní k sportovci.
D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje sporty. ✓ S dopomocí pojmenuje sporty, sportovce a sportovní náčiní. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje náčiní k sportovci.

Grafické schéma č. 32: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Sporty

F. Početní představy

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 7: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Početní představy. Obrázkový materiál na téma početní představy se skládá z 40 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o číslovky a podstatná jména za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 33: Ověřovací část – Početní představy

Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí se orientuje v početních představách. ✓ Správně pojmenuje čísla od 1–5, s dopomocí pojmenuje čísla od 6–10. ✓ S dopomocí přiřazuje a rozlišuje početní představy.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí se orientuje v početních představách. ✓ Správně pojmenuje čísla od 1–5, s dopomocí pojmenuje čísla od 6–10. ✓ S dopomocí přiřazuje a rozlišuje početní představy.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně se orientuje v početních představách.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně pojmenuje čísla od 1–10. ✓ S dopomocí přiřazuje a rozlišuje početní představy.
D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně se orientuje v početních představách. ✓ Správně pojmenuje čísla od 1–10. ✓ S dopomocí přiřazuje a rozlišuje početní představy.
D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí se orientuje v početních představách. ✓ Správně pojmenuje čísla od 1–5, s dopomocí pojmenuje čísla od 6–10. ✓ S dopomocí přiřazuje a rozlišuje početní představy.

Grafické schéma č. 34: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Početní představy

G. Místnosti v domě

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 8: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Místnosti v domě. Obrázkový materiál na téma místnosti v domě se skládá z 36 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména, přídavná jména a slovesa za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 35: Ověřovací část – Místnosti v domě

Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje místnosti v domě, s pomocí rozlišuje vybavení. ✓ S pomocí pojmenuje místnosti v domě a vybavení v domě. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje vybavení k místnostem v domě.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje místnosti v domě a vybavení v domě. ✓ Správně pojmenuje místnosti v domě a vybavení v domě. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje vybavení k místnostem v domě.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje místnosti v domě, s pomocí rozlišuje vybavení. ✓ Správně pojmenuje místnosti v domě, s pomocí pojmenuje vybavení. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje vybavení k místnostem v domě.
D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje místnosti v domě, s pomocí rozlišuje vybavení. ✓ Správně pojmenuje místnosti v domě, s pomocí pojmenuje vybavení. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje vybavení k místnostem v domě.
D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Správně rozlišuje místnosti v domě, s pomocí rozlišuje vybavení. ✓ Neumí pojmenovat místnosti v domě, s pomocí pojmenuje vybavení. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje vybavení k místnostem v domě.

Grafické schéma č. 36: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Místnosti v domě

H. Zelenina

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 9: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Zelenina. Obrázkový materiál na téma zelenina se skládá z 24 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména, přídavná jména a slovesa za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 37: Ověřovací část – Zelenina

Dítě	Zhodnocení
D1	✓ Správně rozlišuje zeleninu a s dopomocí pojmenuje zeleninu.
D2	✓ Správně rozlišuje zeleninu a s dopomocí pojmenuje zeleninu.
D3	✓ Správně rozlišuje a pojmenuje zeleninu.
D4	✓ S dopomocí rozlišuje zeleninu a s dopomocí pojmenuje zeleninu.
D5	✓ S dopomocí rozlišuje zeleninu a neumí pojmenovat zeleninu.

Grafické schéma č. 38: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Zelenina

I. Ovoce

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 10: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Ovoce. Obrázkový materiál na téma ovoce se skládá z 24 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména, přídavná jména a slovesa za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 39: Ověřovací část – Ovoce

Dítě	Zhodnocení
D1	✓ S dopomocí rozlišuje ovoce a s dopomocí pojmenuje ovoce.
D2	✓ Správně rozlišuje ovoce a s dopomocí pojmenuje ovoce.
D3	✓ Správně rozlišuje a pojmenuje ovoce.
D4	✓ Správně rozlišuje ovoce a s dopomocí pojmenuje ovoce.
D5	✓ S dopomocí rozlišuje ovoce a s dopomocí pojmenuje ovoce.

Grafické schéma č. 40: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Ovoce

J. Dopravní prostředky

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 11: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Dopravní prostředky. Obrázkový materiál na téma dopravní prostředky se skládá z 160 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména přídavná jména, slovesa a předložky za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 41: Ověřovací část – Dopravní prostředky

Dítě	Zhodnocení
D1	✓ Správně rozlišuje a s dopomocí pojmenuje dopravní prostředky. ✓ Správně se orientuje a přiřazuje dopravní prostředky ke krajině.
D2	✓ S pomocí rozlišuje a pojmenuje dopravní prostředky. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje dopravní prostředky ke krajině.
D3	✓ S pomocí rozlišuje a pojmenuje dopravní prostředky. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje dopravní prostředky ke krajině.
D4	✓ Správně rozlišuje a s dopomocí pojmenuje dopravní prostředky. ✓ Správně se orientuje a přiřazuje dopravní prostředky ke krajině.
D5	✓ S dopomocí rozlišuje a pojmenuje dopravní prostředky. ✓ S dopomocí se orientuje a přiřazuje dopravní prostředky ke krajině.

Grafické schéma č. 42: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Dopravní prostředky 1

Grafické schéma č. 45: Ověřovací část – Roční období

Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje roční období, počasí, strom, oblečení a aktivity. ✓ S dopomocí pojmenuje roční období a správně pojmenuje strom, počasí, oblečení a aktivity.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje roční období, počasí, strom, oblečení a aktivity. ✓ S dopomocí pojmenuje roční období a správně pojmenuje strom, počasí, oblečení a aktivity.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje roční období, počasí, strom, oblečení a aktivity. ✓ S dopomocí pojmenuje roční období a správně pojmenuje strom, počasí, oblečení a aktivity.
D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje roční období, počasí, strom, oblečení a aktivity. ✓ S dopomocí pojmenuje roční období a správně pojmenuje strom, počasí, oblečení a aktivity.
D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S dopomocí rozlišuje roční období, počasí, strom, oblečení a aktivity. ✓ S dopomocí pojmenuje roční období, strom, počasí, oblečení a aktivity.

Grafické schéma č. 46: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Roční období

L. Protiklady

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 13: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Protiklady. Obrázkový materiál na téma protiklady se skládá z 36 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména, přídavná jména a slovesa za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 47: Ověřovací část – Protiklady

Dítě	Zhodnocení
D1	✓ Neumí rozlišovat protiklady, ale správně rozlišuje jednotlivé obrázky. ✓ Neumí pojmenovat protiklady, ale správně pojmenuje obrázky.
D2	✓ S pomocí rozlišuje protiklady a správně rozlišuj jednotlivé obrázky. ✓ Neumí pojmenovat protiklady, ale správně pojmenuje obrázky.
D3	✓ S pomocí rozlišuje protiklady a správně rozlišuj jednotlivé obrázky. ✓ S pomocí pojmenuje protiklady a správně pojmenuje obrázky.
D4	✓ S pomocí rozlišuje protiklady a správně rozlišuj jednotlivé obrázky. ✓ Neumí pojmenovat protiklady, ale správně pojmenuje obrázky.
D5	✓ Neumí rozlišovat protiklady, ale rozlišuje jednotlivé obrázky. ✓ Neumí pojmenovat protiklady, ale s pomocí pojmenuje obrázky.

Grafické schéma č. 48: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Protiklady

M. Produkty

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 14: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Produkty. Obrázkový materiál na téma produkty se skládá z 36 kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o podstatná jména a slovesa za podpory zrakové percepce a využití jemné motoriky při manipulaci s kartičkami.

Grafické schéma č. 49: Ověřovací část – Produkty

Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Neorientuje se v produktech, ale správně se orientuje v obrázkách. ✓ Správně pojmenuje obrázky, s některými potřebuje pomoc. ✓ S pomocí je schopen rozlišovat a přiřazovat obrázky, které k sobě patří.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S pomocí se orientuje v produktech a správně se orientuje v obrázkách. ✓ Správně pojmenuje obrázky, s některými potřebuje pomoc. ✓ S pomocí je schopen rozlišovat a přiřazovat obrázky, které k sobě patří.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Neorientuje se v produktech, ale správně se orientuje v obrázkách. ✓ Správně pojmenuje obrázky, s některými potřebuje pomoc. ✓ S pomocí je schopen rozlišovat a přiřazovat obrázky, které k sobě patří.
D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S pomocí se orientuje v produktech a správně se orientuje v obrázkách. ✓ Správně pojmenuje obrázky, s některými potřebuje pomoc. ✓ S pomocí je schopen rozlišovat a přiřazovat obrázky, které k sobě patří.
D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Neorientuje se v produktech, ale s pomocí se orientuje v obrázkách. ✓ Neumí pojmenovat protiklady, ale s pomocí pojmenuje obrázky. ✓ Není schopen rozlišovat a přiřazovat obrázky, které k sobě patří.

Grafické schéma č. 50: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Produkty

N. Pohádky

Při ověřovací části byl dodržován metodický pokyn, který byl popsán v předchozí kapitole, konkrétně v grafickém schématu č. 15: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Pohádky. Obrázkový materiál na téma pohádky se skládá z 5 hlavních kartiček. Dítě předškolního věku si rozšiřuje slovní zásobu o všechny slovní druhy a posiluje celkové vyjadřovací schopnosti a gramatickou stránku řeči.

Grafické schéma č. 51: Ověřovací část – Pohádky

Dítě	Zhodnocení
D1	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S pomocí se orientuje v pohádce O Červené karkulce. ✓ S pomocí pojmenuje pohádku O Červené karkulce. ✓ S pomocí převypráví pohádku O Červené karkulce.
D2	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S pomocí se orientuje v pohádce O Perníkové chaloupce. ✓ S pomocí pojmenuje pohádku O Perníkové chaloupce. ✓ S pomocí převypráví pohádku O Perníkové chaloupce.
D3	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S pomocí se orientuje v pohádce O Třech prasátkách. ✓ S pomocí pojmenuje pohádku O Třech prasátkách. ✓ S pomocí převypráví pohádku O Třech prasátkách.

D4	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S pomocí se orientuje v pohádce O Koblížkovi. ✓ Správně pojmenuje pohádku O Koblížkovi. ✓ S pomocí převypráví pohádku O Koblížkovi.
D5	<ul style="list-style-type: none"> ✓ S pomocí se orientuje v pohádce O Veliké řepě. ✓ S pomocí pojmenuje pohádku O Veliké řepě. ✓ Neumí převyprávět pohádku O Veliké řepě.

Grafické schéma č. 52: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Pohádka

Grafické schéma č. 53: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Pohádka

Grafické schéma č. 54: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Pohádky

Grafické schéma č. 55: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Pohádky

6.3 Závěrečné testování

Od vstupního testování došlo k zásadním změnám ve slovní zásobě na témata, kterým se autor bakalářské práce věnoval v průběžném testování. Na společných setkání se výzkumník zabýval podporou rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny, ale i ostatním složkám vývoje. V rámci závěrečného testování byl použit stejný materiál, v podobě obrázkové knížky z vlastního diagnostického – obrázkového materiálu, jako byl využit u vstupního testování. Závěrečné testování trvalo průměrně 45 minut. Závěrečné testování probíhalo v klidném prostředí.

V grafických schématech č. 57 až č. 61 jsou zaznamenány výsledky ze závěrečného testování respondentů. Hodnocení závěrečného testování je stejně zaznamenáno jako u vstupního, takže do grafických schémat jsou započítána pouze správně pojmenovaná slova. Je zde také uveden poměr správných pojmenování a celkového počtu slov v daném tématu. Pro lepší orientaci je v příloze A vytvořen přehled hodnocení správně pojmenovaných slov v procentech, na jehož základě byli respondenti ohodnoceni slovy – zvládá, zvládá s obtížemi nebo nezvládá.

Grafické schéma č. 57: Závěrečné testování D1

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy	✓			11/11
Zvířata na farmě	✓			9/11
Lidské tělo	✓			10/11
Povolání		✓		9/14
Sporty	✓			7/7
Početní představy	✓			10/10
Místnosti v domě		✓		8/12
Zelenina	✓			5/7
Ovoce	✓			5/7
Dopravní prostředky	✓			13/14
Roční období	✓			10/12
Protiklady	✓			6/8
Produkty		✓		6/10
Pohádky	✓			1/1

V rámci závěrečného pozorování respondenta D1 jsou vidět zřejmé pokroky. Zlepšilo se v tématech barvy, zvířata na farmě, povolání, početní představy, zelenině, ovoci, ročním období, protikladech, produktech i pohádkách. Kromě témat povolání, místnosti v domě a produkty zvládá vše bez obtíží. V povolání má konkrétně problém s pojmenováním soudce, řezníka, pekaře, krejčího (švadleny) a vše související s těmito povoláními. V místnosti v domě využívá neologismy, například místo dřezu pojmenuje umývatko aj. V produktech se již orientuje s obtížemi, při pomoci zvládá. Respondentka D1 se snaží vyjadřovat v celých větách, když je na to upozorňována. V rámci ji napomáhají doplňující otázky, na které zná většinou odpověď. Při závěrečném testování neměla problém s převyprávěním pohádky O Červené karkulce. Vystihla hlavní děj a představila všechny postavy. U barev vždy vymyslela předmět, který má určitou barvu. Z důvodu zvětšení slovní

zásoby se velmi zlepšila komunikace, dítě je schopné komunikovat na různá témata, snaží se vyjadřovat v celých větách, ale stále přerývají problémy s vynecháváním zvrtných zájmen v řečovém projevu respondenta D1.

Grafické schéma č. 58: Závěrečné testování D2

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy	✓			11/11
Zvířata na farmě	✓			9/11
Lidské tělo	✓			9/11
Povolání		✓		8/14
Sporty	✓			5/7
Početní představy	✓			10/10
Místnosti v domě	✓			12/12
Zelenina	✓			6/7
Ovoce	✓			5/7
Dopravní prostředky		✓		9/14
Roční období		✓		8/12
Protiklady		✓		4/8
Produkty		✓		6/10
Pohádky	✓			1/1

Z výsledků závěrečného testování respondenta D2 je zlepšení ve všech tématech. Pokroky jsou znatelné ve zvířatech na farmě, povoláních, sportech, početních představách, zelenině, ovoci, protikladech a pohádkách. Celkem 9 témat zvládá, zbylých 5 témat zvládá s obtížemi. Problémy s tématem povolání má podobné jako respondent D1. Ještě se nezvládá orientovat v pojmenování soudce, řezníka, pekaře, krejčího (švadleny) a vše související s tím. V dopravních prostředcích neumí přesně pojmenovat, většinu dopravních prostředků ve vzduchu nazývá letadlem, ať už se jedná o vrtulník, vzducholoď, rogalo a jiné. V oblasti ročního období správně pojmenuje části oblečení, počasí a aktivity, ale stále

přetrvávají problémy se správným přiřazením charakteristického stromu v určitém ročním období a následně období není schopné pojmenovat Polovinu protikladů správně chápe a pojmenuje, zvládá široký – tenký a malý – velký. Z hlediska produktů je respondent schopen pojmenovat většinu obrázků, ale potřebuje dopomoc s přiřazováním. Z hlediska vybrané pohádky je dítě D2 schopno převyprávět podstatné části, správně pojmenuje hlavní postavy Perníkové chaloupky. Slovní zásoba je bohatá, snaží se vyjadřovat v celých větách a ve verbálním projevu je pohotovější.

Grafické schéma č. 59: Závěrečné testování D3

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy	✓			11/11
Zvířata na farmě	✓			10/11
Lidské tělo	✓			10/11
Povolání	✓			12/14
Sporty	✓			6/7
Početní představy	✓			10/10
Místnosti v domě	✓			10/12
Zelenina	✓			6/7
Ovoce	✓			6/7
Dopravní prostředky	✓			10/14
Roční období	✓			10/12
Protiklady	✓			6/8
Produkty		✓		6/10
Pohádky	✓			1/1

V rámci závěrečného testování dítěte D3 jsou zaznamenány pokroky ve slovní zásobě. Dítě D3 zvládá bez problému všechny témata až na téma produkty, které zvládá s menšími obtížemi. Zlepšilo se v tématech zvířata na farmě, lidské tělo, povolání, sporty, místnosti v domě, dopravní prostředky, roční období, protiklady, produkty i v pohádce.

Produkty zvládne pojmenovat, ale zatím nevidí propojení mezi nimi, pomoci navádějících otázek dítě D3 zvládne s dopomocí toto téma. Z hlediska převyprávění pohádky si je dítě jisté a samostatně převypráví celou pohádku O Třech prasátkách. Na doplňující otázky dítě D3 vždy pohotově správně odpovědělo. Verbální projev je gramaticky správný. Velikost slovní zásoby je bohatá.

Grafické schéma č. 60: Závěrečné testování D4

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy	✓			11/11
Zvířata na farmě	✓			10/11
Lidské tělo	✓			11/11
Povolání	✓			12/14
Sporty	✓			7/7
Početní představy	✓			10/10
Místnosti v domě	✓			12/12
Zelenina	✓			6/7
Ovoce	✓			6/7
Dopravní prostředky	✓			14/14
Roční období	✓			12/12
Protiklady	✓			6/8
Produkty	✓			8/10
Pohádky	✓			1/1

Závěrečné testování dítěte D4 je příkladem správného rozvoje slovní zásoby. Nedělá mu problém žádné téma, všechny dané okruhy obrázkového materiálu zvládá pojmenovat a orientovat se v nich. Pokroky jsou viditelné v tématu zvířata na farmě, povolání, místnosti v domě, zelenina, ovoce, roční období, protiklady, produkty a pohádky. Bez obtíží zvládne převyprávět pohádku O Koblížkovi. Verbální projev je pohotový a gramaticky správný.

Z hlediska slovní zásoby využívá v komunikaci všechny slovní druhy, jednotlivá slova vhodně používá a plně využívá celý rozsah slovní zásoby.

Grafické schéma č. 61: Závěrečné testování D5

Téma	Zvládá	Zvládá s obtížemi	Nezvládá	Zhodnocení
Barvy	✓			9/11
Zvířata na farmě		✓		6/11
Lidské tělo	✓			9/11
Povolání		✓		8/14
Sporty	✓			5/7
Početní představy	✓			10/10
Místnosti v domě		✓		7/12
Zelenina		✓		3/7
Ovoce		✓		4/7
Dopravní prostředky	✓			14/14
Roční období		✓		7/12
Protiklady			✓	2/8
Produkty			✓	4/10
Pohádky		✓		1/1

U dítěte D5 bylo zaznamenáno v rámci závěrečného testování určité pokroky v rámci jeho velikosti slovní zásoby. Nebylo jednoduché s tímto respondentem pracovat, protože když se dítě zaseklo, že nebude pracovat, dalo hodně práce ho namotivovat alespoň k dokončení činnosti. V rámci testování jsou pokroky v barvách, zvířatech na farmě, lidském těle, povoláních, sportech, početních představách, místnostech v domě, zelenině, ovoci, dopravních prostředcích a v pohádce. Zvládá téma barvy, lidské tělo, sporty, početní představy a dopravní prostředky. Tyto výsledky byly dosaženy na základě velké práce s respondentem. Zvládá s obtížemi témata zvířata na farmě, povolání, místnosti v domě, zelenina, ovoce, roční období a pohádku. U zvířat na farmě má problém s pojmenováním

mláďat. V rámci povolání nezná soudce, řezníka, pekaře, krejčího (švadlenu), kadeřníka a věci spojené s jejich povoláními. Místnosti v domě pojmenuje, ale některé předměty nechce pojmenovat, protože je nezná. U ovoce a zeleniny pojmenuje pouze obvyklé a známé druhy, ostatní ho nezajímají a jejich název nezná ani s pomocí. Dítě D5 rozumí tématu roční období, ale nechce některé věci pojmenovat, i když výzkumník ví, že je respondent zná. Pohádku O Veliké řepě není schopné samo převyprávět, pouze pojmenuje jednotlivé hlavní postavy. Výzkumník se snaží navádějícími otázkami a vyprávěním přimět ke spolupráci, dítě D5 pouze doplňuje typická slovní spojení v pohádce. Stále nezvládá a neorientuje se v protikladech a produktech. U dítěte se o trochu zlepšila spolupráce, ale stále je málo pozorné a vysoce unavitelné. Jeho verbální projev odpovídá slovní zásobě, tudíž je velmi chudý, komunikuje převážně v jednoduchých větách, občas využívá i souvětí. Slovní zásoba se postupně rozvíjí a zvětšuje se.

Z pozorování výzkumného vzorku vyplývá, že děti měli nejčastěji problémy s méně frekventovanými slovy. U témata zvířata byly nejčastější problémy s pojmenováním mláďat – jehně, tele a sele. V tématu lidské tělo zaměňovali části – kotník, loket, pata, koleno. V tématu povolání neznali profese – řezník, pekař, soudce, krejčí, horník, dělník, letuška. U místností v domě vytvářeli mnoho neologismů – umývátko, čistítka, foukátka, sedátko. V tématu zelenina měli problém s méně frekventovanými druhy – lilek, cuketa, pórek, chřest. U ovoce neznaly druhy – avokáda, granátové jablko, angrešt, limeta, ostružina. U dopravních prostředky neuměli pojmenovat – rogalo, člun, hausbót, metro, motokára, vozík, ještěrka, kajak, vor, raft. Největší problémy měl výzkumný vzorek s protiklady a produkty, protože se museli naučit vidět a pochopit propojení mezi jednotlivými obrázky.

7 Zhodnocení naplnění cílů empirické části bakalářské práce a diskuze

Výzkumné šetření bylo realizováno, jednalo se o kvalitativní výzkum, který byl založen na pozorování respondentů v rámci podpory lexikálně – sémantické jazykové roviny u předškolních dětí. Hlavním cílem empirické části bakalářské práce byla stimulace rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny u předškolních dětí, která byla podporována vytvořeným obrázkovým materiálem po dobu 10 měsíců. Podpora lexikálně – sémantické jazykové roviny u vybraného výzkumného vzorku předškolního věku byla popsána v kapitole 6. Na základě závěrečného testování lze usuzovat, že hlavní cíl bakalářské práce byl naplněn, protože jsou vidět jisté pokroky u každého respondenta. Hlavní cíl byl dále naplňován v návaznosti na dílčí cíle.

Parciálním cílem bylo vytvoření podpurného materiálu jako podpora rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku. Na základě tohoto parciálního cíle byl vytvořen obrázkový materiál, který je popsán v kapitole 5.4. Vytvořený podpurný obrázkový materiál je také zobrazen v kapitole 6.2 pomocí grafických schémat, konkrétně fotodokumentace vytvořených materiálů. Tento parciální cíl lze považovat za splněný.

Dalším dílčím cílem bylo sestavení testového materiálu pomoci, kterého bylo ověřeno, jestli vytvořený materiál vede k podpoře slovní zásoby u dětí v předškolním věku. Z části obrázkového materiálu byla vytvořena obrázková kniha, která sloužila k vstupnímu a závěrečnému testování, výsledky z jednotlivých testování respondentů jsou zaznamenány v grafických schématech v kapitolách 6.1 a 6.3. Ve vzájemném porovnání s výsledky vstupního a závěrečného testování každého respondenta jsou zaznamenány pokroky v lexikálně – sémantické jazykové rovině. I druhý parciální cíl tedy lze považovat za splněný.

Posledním parciálním cílem bylo vytvoření metodických pokynů pro práci s obrázkovým materiálem. V kapitole 5.4.1 byl naplněn tento cíl v rámci charakteristik jednotlivých témat. Každá charakteristika obsahuje cíl, metodický pokyn, slovní zásobu a hodnocení.

Hlavní cíl a všechny parciální cíle bakalářské práce byly naplněny.

Diskuze

Výzkumné šetření bylo realizováno pomocí vytvořeného obrázkového materiálu, který slouží k rozvoji lexikálně – sémantické jazykové roviny u dětí předškolního věku. Ačkoli tento obrázkový materiál nebyl primárně ověřován u dětí s vývojovou dysfázií, kteří mají zásadní problémy v lexikálně – sémantické jazykové rovině, tak i u většinové intaktní společnosti má tento materiál viditelnou efektivitu. Ve vybraném předškolním zařízení se žádné dítě s diagnózou vývojová dysfázie nevyskytuje, přesto jsou tu děti, u kterých je vidět jistá disproporčnost v lexikálně – sémantické jazykové rovině. Výzkumný vzorek obsahoval pět dětí ve stejné věkové kategorii, které měli omezenou slovní zásobu.

Vytvořený obrázkový materiál splnil účel, protože z průběžných reakcí výzkumného vzorku vyplývalo, že se jim materiál velmi líbil. Všichni s ním rádi pracovali a bavilo je hrani s obrázkovým materiálem. Vždy se těšili na další a další materiál, který jim byl na každém setkání předkládán. K práci byli motivováni i sladkou odměnou, ale většinou si chtěli za odměnu ještě pohrát s materiálem, takže na ně působil velmi motivačně.

Za přínosné lze považovat samotné vytvoření obrázkového materiálu, jelikož s tímto materiálem může pracovat logoped, pedagog i rodič aj. Vytvořené metodiky mají pomoci především rodičům. Slouží jako návod, jak s tímto obrázkovým materiálem pracovat, tak aby podpořil správný rozvoj řečových schopností u předškolních dětí, a to především slovní zásobu. Nápadům se meze nekladou, a tak tento materiál mohou specialisté využívat podle své fantazie. Terapeutický obrázkový materiál rozšířil slovní zásobu a podpořil celkové vyjadřovací schopnosti. Byli zaznamenány pokroky ve velikosti slovní zásoby. Výzkumný vzorek dosahoval lepších výsledků při opakování. U každého respondenta byl zaznamenán pokrok ve velikosti slovní zásoby v porovnání vstupního a závěrečného testování. Pravidelná práce s výzkumným vzorkem byla klíčová pro úspěšné rozvíjení v lexikálně – sémantické jazykové rovině. Respondenti neměli problémy s rozpoznáním obrázků, jediným úskalím bylo, že ho neuměli pojmenovat. Dále tento materiál lze používat v podpoře foneticko – fonologické jazykové roviny, morfologicko – syntaktické jazykové roviny i pragmatické jazykové roviny. S tímto obrázkovým materiálem lze pracovat individuálně i ve skupině podle potřeby. Tento materiál lze dále využít v rozvoji sluchu, zraku, kognitivních schopností a motoriky. Vytvořený obrázkový materiál byl primárně určen dětem předškolního věku, ale je atraktivní i pro další věkové kategorie, lze ho používat u batolat i u školních dětí a rozvíjet tak jejich schopnosti dle jejich aktuálních potřeb.

Obrázkový materiál by dále mohl být doplněn o další témata nebo jednotlivá témata doplněna o další kartičky. Například zvířata na farmě by mohla být doplněna o obrázky samce, tak aby skupinu obrázkové materiálu tvořil samec, samice, mládě zvířete, potrava a obydlí. Lze konstatovat, že výzkumný vzorek měl nejčastěji problémy s méně frekventovanými slovy, a proto by bylo zapotřebí se těmto slovům věnovat více. Dále by bylo vhodné doplnit obrázkový materiál o další pohádky, které lze u cílové skupiny využít k rozvoji slovní zásoby a rozvoji souvislého řečového projevu, kde by se dále kontroloval verbální projev, který by měl být z gramatického aspektu správný a měl by obsahovat všechny slovní druhy.

Závěr

V posledních letech přibývají děti, kteří mají malou slovní zásobu, která souvisí s celkovou vyjadřovací schopností jedince. Tato bakalářská práce se zabývala podporou rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny u předškolních dětí. Práce charakterizovala podporu slovní zásoby u výzkumného vzorku a popsala vytvořený obrázkový materiál.

Teoretická část bakalářské práce byla zpracována pomocí analýzy odborné literatury. První kapitola popisovala jednotlivé oblasti vývoje u předškolního věku. Všechny oblasti jsou vzájemně propojené, lze je přirovnat k stavbě domu. Řeč je vrcholem střechy domu a tu nelze dobře stavět na špatných základech, kterými jsou motorika, zrakové vnímání, sluchové vnímání, paměť, myšlení a pozornost. V druhé kapitole byl charakterizován vývoj řeči z fylogenetického i ontogenetického hlediska, z důvodu ucelených informací o problematice vývoji řeči. V rámci druhé kapitoly byly vymezeny jazykové roviny. Z důvodu propojení souvislostí byly ve třetí kapitole definovány základní pojmy související s lexikálně – sémantickou jazykovou rovinou. Na závěr teoretické části byla popsána diagnostika vývojové dysfázie, pro kterou jsou typické problémy mimo jiné i na úrovni lexikálně – sémantické jazykové roviny.

V empirické části byly popsány základní informace o realizaci a průběhu podpory lexikálně – sémantické jazykové roviny. Pro zpracování výzkumného šetření byl zvolen kvantitativní výzkum. V rámci páté kapitoly byly popsány cíle, použitá metodologie, specifika místa výzkumného šetření a výzkumného vzorku. Dále byl charakterizován vytvořený obrázkový materiál, který sloužil k podpoře slovní zásoby u předškolních dětí. V šesté kapitole byly zaznamenány informace o vstupní, ověřovací a závěrečné části testování. Výsledky byly vzájemně porovnány. Pro vytvořený obrázkový materiál byla klíčová průběžná práce s výzkumným vzorkem. Ukázky vytvořeného obrázkového materiálu jsou součástí bakalářské práce. V sedmé kapitole je zhodnoceno naplnění cílů empirické části bakalářské práce a diskuze.

Výzkumné šetření se provedlo v mateřské škole, ve které bylo vybráno pět dětí stejné věkové kategorie s jistými disproporcemi v oblasti lexikálně – sémantické jazykové roviny. Vybraný výzkumný vzorek byl otestován na začátku za pomoci obrázkové knihy a výsledky byly zapsány do záznamových archů. Následně bylo pracováno s dětmi z výzkumného

vzorku každých 14 dní po dobu 10 měsíců za pomoci vytvořeného obrázkového materiálu. V rámci závěrečného testování byly zaznamenány pokroky v lexikálně – sémantické rovině u každého dítěte z výzkumného vzorku.

Podařilo se naplnit stanovený hlavní cíl i parciální cíle bakalářské práce. Na jejich základě byl vytvořen obrázkový materiál jako podpora rozvoje lexikálně – sémantické jazykové roviny u předškolních dětí. U každého dítěte z výzkumného vzorku se podařilo zaznamenat zvětšení slovní zásoby a potvrdilo se, že tento materiál sloužil mimo jiné jako podpůrný materiál v rozvoji lexikálně – sémantické jazykové roviny. Jedná se tedy o efektivní způsob podpory slovní zásoby u předškolních dětí, který přispěl k rozvoji a prohloubení v oblasti lexikálně – sémantické jazykové roviny.

Seznam použité literatury

ALLEN, K. Eileen a Lynn R MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte: od prenatalního období do 8 let*. Vyd. 2. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál, 2002. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7367-055-0.

BACUS-LINDROTH, Anne. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. Praha: Portál, 2004. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-862-7.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, 2011. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0.

BENDO VÁ, Petra. *Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3853-6.

BENDO VÁ, Petra. *Logopedická prevence v MŠ*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-491-5.

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1946-0.

ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. 2. vyd. Olomouc: Rubico, 2008. ISBN 978-80-7346-093-8.

DLOUHÁ, Olga. *Poruchy vývoje řeči*. Praha: Galén, [2017]. ISBN 978-80-7492-314-2.

FERNÁNDEZOVÁ, Eva M. a Helen Smithová CAIRNSOVÁ. *Základy psycholingvistiky*. Praha: Karolinum, 2014. Lingvistika (Karolinum). ISBN 978-80-246-2435-8.

HAUSER, Přemysl. *Základní pojmy z nauky o slovní zásobě a tvoření slov*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4841-6.

KLENKOVÁ, Jiřina a Helena KOLBÁBKOVÁ. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství, 2003. ISBN 80-239-0082-X.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-1110-9.

KLENKOVÁ, Jiřina, Barbora BOČKOVÁ a Ilona BYTEŠNÍKOVÁ. *Kapitoly pro studenty logopedie: text k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-229-1.

KLÍMOVÁ, Marta, Jarmila ŠŤASTNÁ a Eva OPRAVILOVÁ. *Metodika rozvíjení poznání a řeči dětí v mateřské škole: učební text pro studenty učitelství pro mateřské školy na pedagogických školách*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968. Učebnice pro pedagogické školy.

KLUCKÁ, Jana a Pavla VOLFOVÁ. *Kognitivní trénink v praxi*. 2., rozšířené vydání. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5580-9.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2005. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-056-9.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3080-6.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3687-7.

LECHTA, Viktor. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-433-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

NEUBAUER, Karel. *Logopedie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-098-1.

NEUBAUER, Karel. *Kompendium klinické logopedie: diagnostika a terapie poruch komunikace*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1390-1.

PINKER, Steven. *Jazykový instinkt: jak mysl vytváří jazyk*. Praha: Dybbuk, 2009. ISBN 978-80-7438-006-8.

PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3181-0.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.

SMOLÍK, Filip a Gabriela MÁLKOVÁ. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku.* Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4240-3.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie. 2.* nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.

ŠKODOVÁ, Eva a Ivan JEDLIČKA. *Klinická logopedie.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-546-6.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte.* Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání.* Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VYGOTSKIJ, Lev Semenovič. *Psychologie myšlení a řeči.* Vydání druhé, upravené (jako komentovaný výbor, celkově v češtině čtvrté). Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1258-4.

VYŠTEJN, Jan. *Dítě a jeho řeč.* Praha: Baroko & Fox, 1995. ISBN 80-85642-25-5.

Seznam grafických schémat

Grafické schéma č. 1: Stručná charakteristika výzkumného vzorku.....	41
Grafické schéma č. 2: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Barvy	44
Grafické schéma č. 3: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Zvířata na farmě.....	45
Grafické schéma č. 4: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Lidské tělo	46
Grafické schéma č. 5: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Povolání	47
Grafické schéma č. 6: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Sporty.....	50
Grafické schéma č. 7: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Početní představy.....	52
Grafické schéma č. 8: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Místnosti v domě	53
Grafické schéma č. 9: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Zelenina	54
Grafické schéma č. 10: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Ovoce.....	55
Grafické schéma č. 11: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Dopravní prostředky	56
Grafické schéma č. 12: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Roční období	57
Grafické schéma č. 13: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Protiklady	59
Grafické schéma č. 14: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Produkty..	60
Grafické schéma č. 15: Charakteristika vytvořeného obrázkového materiálu – Pohádky ..	61
Grafické schéma č. 16: Vstupní testování D1	63
Grafické schéma č. 17: Vstupní testování D2	64
Grafické schéma č. 18: Vstupní testování D3	65
Grafické schéma č. 19: Vstupní testování D4	66
Grafické schéma č. 20: Vstupní testování D5	67

Grafické schéma č. 21: Ověřovací část – Barvy	68
Grafické schéma č. 22: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Barvy	69
Grafické schéma č. 23: Ověřovací část – Zvířata na farmě	69
Grafické schéma č. 24: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Zvířata na farmě	70
Grafické schéma č. 25: Ověřovací část – Lidské tělo	71
Grafické schéma č. 26: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Lidské tělo	71
Grafické schéma č. 27: Ověřovací část – Povolání	72
Grafické schéma č. 28: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Povolání 1	73
Grafické schéma č. 29: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Povolání 2	73
Grafické schéma č. 30: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Povolání 3	73
Grafické schéma č. 31: Ověřovací část – Sporty	74
Grafické schéma č. 32: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Sporty	75
Grafické schéma č. 33: Ověřovací část – Početní představy	75
Grafické schéma č. 34: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Početní představy	76
Grafické schéma č. 35: Ověřovací část – Místnosti v domě	77
Grafické schéma č. 36: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Místnosti v domě	77
Grafické schéma č. 37: Ověřovací část – Zelenina	78
Grafické schéma č. 38: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Zelenina	78
Grafické schéma č. 39: Ověřovací část – Ovoce	79
Grafické schéma č. 40: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Ovoce	79
Grafické schéma č. 41: Ověřovací část – Dopravní prostředky	80
Grafické schéma č. 42: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Dopravní prostředky 1	80
Grafické schéma č. 43: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Dopravní prostředky 2	81

Grafické schéma č. 44: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Dopravní prostředky 3	81
Grafické schéma č. 45: Ověřovací část – Roční období.....	82
Grafické schéma č. 46: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Roční období	82
Grafické schéma č. 47: Ověřovací část – Protiklady.....	83
Grafické schéma č. 48: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Protiklady	83
Grafické schéma č. 49: Ověřovací část – Produkty.....	84
Grafické schéma č. 50: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Produkty	85
Grafické schéma č. 51: Ověřovací část – Pohádky.....	85
Grafické schéma č. 52: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Pohádka	86
Grafické schéma č. 53: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Pohádka	86
Grafické schéma č. 54: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Pohádky.....	87
Grafické schéma č. 55: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Pohádky.....	87
Grafické schéma č. 56: Fotodokumentace obrázkového materiálu – Pohádky.....	88
Grafické schéma č. 57: Závěrečné testování D1	89
Grafické schéma č. 58: Závěrečné testování D2	90
Grafické schéma č. 59: Závěrečné testování D3	91
Grafické schéma č. 60: Závěrečné testování D4	92
Grafické schéma č. 61: Závěrečné testování D5	93

Seznam příloh

Příloha A: Přehled hodnocení správně pojmenovaných slov v procentech

Příloha B: Ukázka obrázkového materiálu

Příloha A: Přehled hodnocení správně pojmenovaných slov v procentech

Počet slov	Celkový počet slov					
	7 slov	8 slov	10 slov	11 slov	12 slov	14 slov
0	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
1	14 %	13 %	10 %	9 %	8 %	7 %
2	29 %	25 %	20 %	18 %	17 %	14 %
3	43 %	38 %	30 %	27 %	25 %	21 %
4	57 %	50 %	40 %	36 %	33 %	28 %
5	71 %	63 %	50 %	45 %	42 %	36 %
6	86 %	75 %	60 %	55 %	50 %	43 %
7	100 %	88 %	70 %	64 %	58 %	50 %
8		100 %	80 %	73 %	67 %	57 %
9			90 %	82 %	75 %	64 %
10			100 %	91 %	83 %	71 %
11				100 %	92 %	79 %
12					100 %	86 %
13						93 %
14						100 %

Zvládá

Zvládá s obtížemi

Nezvládá

Příloha B: Ukázka obrázkového materiálu

